

Микола Крикун, Олекса Піддубняк

ВОЛИНСЬКИЙ МАЄТОК ЛАВРИНА ПІСОЧИНСЬКОГО (придбання села Кунева і захист права власності на нього)

Лаврин Пісочинський – помітна, колоритна і цікава постать на тлі української шляхти останньої третини XVI – початку XVII ст. Він народився десь на початку 1550-х років, помер у 1606 р. У 1569–1593 рр. був писарем канцелярії Руської (Волинської) метрики, у 1582–1606 рр. – брацлавським підкоморієм, у 1601–1606 рр. – королівським секретарем, у 1601–1603 рр. виконував дипломатичні доручення короля, обирався на сеймиках послом на сейми, депутатом коронного трибуналу¹.

---

¹ Про Л. Пісочинського див.: *Кулаковський П.* Канцелярія Руської (Волинської) метрики 1569–1673 рр.: Студія з історії українського регіоналізму в Речі Посполитій. Острог; Львів, 2002. С. 140–146; *Крикун М., Піддубняк О.* Матеріали про діяльність гродського і земського судів Брацлавського воєводства останньої чверті XVI – першої половини XVII століття в архіві шляхетського роду Пісочинських // *Крикун М.* Брацлавське воєводство в XVI–XVIII століттях: Статті і матеріали. Львів, 2008. С. 66–67; *Крикун М.* Брацлавське воєводство впродовж своїх перших сорока років // *Документи Брацлавського воєводства 1566–1606 років / Упорядники М. Крикун, О. Піддубняк. Вступ М. Крикуна.* Львів, 2008. С. 48–56; *Pulaski K.* Kronika polskich rodów szlacheckich Podola, Wołynia i Ukrainy: Monografie i wzmianki. Warszawa, 1991. T. 2 / *Opracowanie naukowe T. Epsztejn i S. Gorczyński.* S. 133–141; *Dubas-Urwanowicz E.* Piasoczyński Ławryn (Wawrzyniec) // *Polski Słownik Biograficzny* (далі – PSB). Wrocław; Warszawa; Kraków; Gdańsk, 1980. T. XXV. S. 805–808. Одному з авторів цих рядків донедавна було відомо, що найраніша згадка про Л. Пісочинського як брацлавського підкоморія датується 13 квітня 1583 р. (*Крикун М.* Брацлавське воєводство впродовж своїх перших сорока років. С. 50; *Документи Брацлавського воєводства...* С. 327–329). Та вдалося натрапити на більш ранню згадку – у листі короля Стефана Баторія князю Кирикові Ружинському від 18 січня того самого року (Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника НАН України (далі – ЛНБ НАН України), від. рукописів. Ф. 5 (Оссолінські), оп. 1, спр. 4044 II, арк. 121). Вона дозволяє стверджувати, що королівський привілей на брацлавське підкоморство був виданий Л. Пісочинському у 1582 р. – після того як 16 березня був виданий привілей на володимирське підкоморство Янові Бокію (Российский государственный архив древних актов (г. Москва; далі – РГАДА), ф. 389 (Литовская метрика), оп. 1, спр. 195, арк. 472–472 зв.), котрий до того, від 24 січня 1581 р. (Там же. Арк. 329–330; опубл.: *Документи Брацлавського воєводства...* С. 271–272) був підкоморієм брацлавським. Не виключено, що привілей Л. Пісочинському датований також 16 березня 1582 р.

Родовід Л. Пісочинського вдається простежити по батьківській лінії до діда і баби, по материнській лінії – до прадідів і баби. Дідом по батьківській лінії був Івашко Пишневич. Перша відома згадка про нього міститься в дарчому привілеї на п'ять дворощ у маєтку Пісочно Мельницької волості, виданому йому 28 травня 1498 р. великим князем литовським Александром на прохання найвищого гетьмана і брацлавського та вінницького намісника князя Костянтина Івановича Острозького². У привілеї І. Пишневича названо «дворянином нашим», тобто таким, що перебуває на великокнязівській службі. Згідно з цим документом, він і далі мав служити великому князеві – з одного (з п'яти дарованих) дворощ; решта – чотири двороща були надані йому у власність. Оскільки про видання цього привілею клопотав князь К.І. Острозький, то можна стверджувати, що І. Пишневич служив і йому. Звідки він був родом, встановити не вдалося. Йменували його Старимзаконом³, тому, мабуть, що мав єврейське коріння або, не маючи його, сповідував іудаїзм чи мав якийсь інший стосунок до нього. Помер «в молодості літ»⁴. Від Пісочного представники його роду звалися Пісочинськими. Дружиною І. Пишневича була Огрефіна з Рудецьких⁵ – шляхетського роду Луцького повіту Волинської землі/воєводства⁶. Єдиним їхнім сином (не виключено, що й єдиною

² Lietuvos Metrika. Knyga Nr 6 (1494–1506): Užrašymų knyga 6 / Parengė A. Paliulis. Vilnius, 2007. P. 180. Інші згадки про Івашка Пишневича: Archiwum książąt Sanguszków w Sławucie. Lwów, 1890. T. IV: 1535–1547. S. 266–267 (дозвіл короля і великого князя литовського Сигізмунда I Гнівошові Пісочинському на продаж села Пісочного маршалкові Волинської землі і володимирському старості князю Федорові Андрійовичу Сангушку, виданий 1 грудня 1540 р.); ЛНБ НАН України, від. рукописів. Ф. 5, оп. 1, спр. 4045 II, арк. 55 (зізнання 14 січня 1584 р. перед Кременецьким земським судом Андрія Овсяника Волковського, в минулому дяка (намісника) троцького воєводи, брацлавського і вінницького старости князя Іллі Костянтиновича Острозького в його маєтках Луцького повіту Волинської землі Крупа і Поворсько). Згадка про цей привілей Александра: Литовська метрика. Книга 561: Ревізія українських замків 1545 року / Підготував В. Кравченко. К., 2005. С. 183; Archiwum książąt Sanguszków... T. IV. S. 264–265 (зобов'язання Г. Пісочинського перед князем Ф.А. Сангушком визначити межі села Пісочного, 1 грудня 1540 р.), 266–267 (згаданий щойно дозвіл Сигізмунда I); ЛНБ НАН України, від. рукописів. Ф. 5, оп. 1, спр. 4045 II, арк. 55 (див. вище в цій виносці), 57 (лист володимирського земського судді Богдана Костюшковича Хоболтовського, писаний у селі Хоболтові 9 березня 1584 р.). Пісочно входило до складу Володимирського повіту Волинської землі/воєводства. Нині – село Пісочне Ковельського району Волинської області.

³ Литовська метрика. Книга 561... С. 183; Документи Брацлавського воєводства... С. 359–360 (зізнання Гнівоша Сторожинського перед Кременецьким земським судом 14 січня 1584 р. Опубл. за: Archiwum Państwowe w Krakowie (далі – АРК), zesp. Archiwum Sanguszków, teki rzymskie, teka XVI, s. 23–24); ЛНБ НАН України, від. рукописів. Ф. 5, оп. 1, спр. 4045 II, арк. 57 (лист володимирського судді Богдана Костюшковича Хоболтовського від 9 березня 1584 р.); *Pulaski K.* Kronika polskich rodów szlacheckich... T. 2. S. 132.

⁴ Документи Брацлавського воєводства... С. 360.

⁵ Там само.

⁶ Литовська метрика. Книга 561... С. 121, 136, 139, 154 (ревізія Луцького замку 1545 р.); Архив Юго-Западной России, издаваемый Коммиссиею для разбора древних актов,

дитиною) був Гнівош⁷. Про нього відомо, що він входив до складу комори названого вище князя К.І. Острозького (помер 1530 р.)⁸, тобто належав до найближчого його оточення – виконував важливіші його доручення; відомо також, що був він служебником троцького воєводи, брацлавського і вінницького старости князя Іллі Костянтиновича Острозького (помер у 1539 р.), супроводжував його на війні, «частокротъ в потребахъ [боях, кампаніях] противъ неприателѣ г(о)с(по)д(а)рскогo и Речи Посполитои бываючи»⁹, двічі виїздив на службу (імовірно, військову) до Угорщини («Угор»), повернувшись звідти остаточно додому, оженився¹⁰. У своєму зізнанні, виголошеному перед Кременецьким земським судом 14 січня 1584 р., Гнівош Сторожинський, шурин Гнівоша Пісочинського¹¹, подав, що останній помер невдовзі («вборзде») після народження свого сина Лаврина¹². Якщо ця інформація правдива, то, враховуючи зазначене вище про час народження Лаврина, слід смерть його батька датувати серединою 1550-х років. У такому разі твердження Казімежа Пуласького, що помер Гнівош Пісочинський у 1559 р.¹³, потрібно вважати неприйнятним.

Матір'ю Лаврина була Марія – дочка Андрія Куневського з роду Єло (тому представники цього роду йменувалися Єловичами) і Богдани (Парасковчєй), онука Юхна Куневського, а по материнській лінії – Станька Дениска¹⁴. Андрій Юхнович Куневський у 1545 р. фігурує як кременецький городничий¹⁵, у 1552 р. – як кременецький городничий і мостовничий¹⁶, у 1557–1564 рр. – лише як господарський зем'янин Кременецького повіту Волинської землі¹⁷, від 1566 р. – як кременецький земський суддя¹⁸. На цій останній посаді по-

---

состоящей при Киевском, Подольском и Волынском генерал-губернаторе (далі – Архив ЮЗР). Киев, 1886. Ч. VII. Т. 1: Акты о заселении Юго-Западной России. С. 158 (ревізія Луцького замку 1552 р.).

⁷ Документи Брацлавського воєводства... С. 360.

⁸ ЛНБ НАН України, від. рукописів. Ф. 5, оп. 1, спр. 4045 II, арк. 57.

⁹ Archiwum książąt Sanguszków... Т. IV. S. 132–133.

¹⁰ Документи Брацлавського воєводства... С. 360.

¹¹ Г. Сторожинський був чоловіком зведеної сестри Гнівоша Пісочинського Марії: мати останнього вийшла вдруге заміж за Матвія Гоголя, з яким «сплодила» цю Марію, а також Настасію, ще одну Марію і Лукаша (цей писався «по брате», тобто як Гнівош, Пісочинським, був «архимандритом києвским») (Там само).

¹² Там само.

¹³ Pulaski K. Kronika polskich rodów szlacheckich... Т. 2. S. 133.

¹⁴ Дениски належали до шляхти Кременецького повіту (Литовська метрика. Книга 561... С. 195, 196, 200, 204, 206 (ревізія Кременецького замку 1545 р.; тут Дениски названі Денисковичами); Архив ЮЗР. 1890. Ч. VII. Т. 2: Акты о заселении Юго-Западной России. С. 23 (ревізія Кременецького замку 1552 р.; Денисович), 97, 101, 124 (люстрація Кременецького староства 1563 р.).

¹⁵ Литовська метрика. Книга 561... С. 139, 194, 196, 200.

¹⁶ ЛНБ НАН України, від. рукописів. Ф. 5, оп. 1, спр. 4043 II, арк. 13.

¹⁷ Там само. Арк. 18 (1559 р.), 21 (1557 і 1560 рр.), 30 (1564 р.).

¹⁸ Там само. Арк. 42.

мер 3 березня 1576 р.¹⁹ Його дружина переставилася ще у 1571 р. – наприкінці вересня або на початку жовтня²⁰.

Від шлюбу з Гнівошем Пісочинським Марія мала і дочку Овдоттю («*Овдотиа*»). Перша znana згадка про неї міститься в зізнанні возного Луцького повіту Юрія Рогачовського перед Луцьким гродським урядом 22 квітня 1577 р.²¹, друга – в позові духовного суду Луцько-Острозької православної єпископії вітчимові Овдотті (і Лаврина) Петрові Бучайському, датованому 8 квітня 1587 р. (за ст. стилем?). В позові її названо «дівкою» (незаміжньою)²². Взявши це до уваги, а також час смерті Гнівоша, можна припустити, що у 1587 р. Овдоття мала понад 30 років і була молодшою за Лаврина. Чи виїшла вона зрештою заміж, невідомо.

Л. Пісочинський мав також зведену сестру Настасію, батьком якої був Іван Сосницький²³. Марія Пісочинська виїшла за нього заміж десь після 20 липня 1563 р.: вписане цього числа в книгу Луцького замку зізнання вижа Луцького замку Петра Степановича містить останню знану нам згадку про неї як Пісочинську²⁴, що означає, що Марія ще була вдовою по Гнівошу. У щойно зазначеному позові духовного суду Настасія теж фігурує як «дівка».

Третім і останнім чоловіком матері Л. Пісочинського був згаданий вище Петро Бучайський, і з ним їй судилося прожити чимало років, можливо – до своєї смерті. Вперше її Бучайською названо в датованому 9 грудня 1571 р. вписі в луцьку гродську книгу зізнання її батька та його брата Михайла²⁵. Вона прижила з П. Бучайським сина Лаврина, котрий, отже, був зведеним братом Л. Пісочинського; вперше у знаних нам документах його поименовано в листі Марії і П. Бучайських від 27 березня 1587 р.²⁶

У Л. Пісочинського були також рідні дядьки і тітки, всі вони – діти Андрія Юхновича Куневського та Богдани (Парасковчеї) Денисківни, отже, брати і сестри його матері. Дядьки – це Петро (згаданий лише в листі його батька і матері від 24 травня 1568 р. – як такий, що перебуває в неволі²⁷) та Ієв (помер до 15 жовтня 1566 р., коли Ганна Матясівна Зінковича Остриєвського

¹⁹ Там само. Спр. 4048 II, арк. 13, 22 зв.; те саме: Центральний державний архів України в Києві (далі – ЦДІАУК). Ф. 26 (Луцький земський суд), оп. 1, спр. 9, арк. 179. Упорядник видання «Urządnicy wołyńscy XIV–XVIII wieku: Spisy» (Kórnik, 2007) Мар'ян Вольський помилково подає, що А.Ю. Куневський займав уряд кременецького земського судді і в 1577 р. і що помер він 28 травня 1578 р. (S. 56, 169).

²⁰ РГАДА. Ф. 389, оп. 1, спр. 216, арк. 115–117 (тестамент Парасковчеї від 26 вересня 1571 р.); ЛНБ НАН України, від. рукописів. Ф. 5, оп. 1, спр. 4043 II, арк. 99 (згадка про Парасковчею як небіжчицю у вписі цього тестаменту в кременецьку земську книгу. Доречно зазначити, що тут тестамент помилково датовано 26 січня 1571 р. (арк. 100)).

²¹ ЛНБ НАН України, від. рукописів. Ф. 5, оп. 1, спр. 4044 II, арк. 5 (1577 р.).

²² Там само. Спр. 4046 II, арк. 34.

²³ Єдина відома згадка про нього: Там само. Спр. 4044 II, арк. 12 (1577 р.).

²⁴ Там само. Спр. 4043 II, арк. 27.

²⁵ Там само. Арк. 106.

²⁶ Там само. Спр. 4046 II, арк. 27.

²⁷ Там само. Спр. 4043 II, арк. 97 зв.

вперше згадана як удова по ньому²⁸). Тітки – Марина (Маруша), Овдоття, Любка, Нерадка і дві Ганни, всі разом, до речі, перелічені в позові Луцького земського суду від 14 листопада 1592 р.²⁹ Хто з дядьків і тіток був старший, хто молодший, встановити не вдалося. Наявні документи подають імена тітчиних чоловіків, натомість імена їхніх дітей (двоюрідних братів і сестер Л. Пісочинського) майже не подають. З останніх відомих діти Ієва Андрій Куневський і Магдалена³⁰, Овдотті – Роман і Ганна³¹, Любки – Федір³², однієї з Ганн – Павло³³.

* * *

П'ять дворич у Пісочному, дарованих Івашкові Пишневичу великим князем литовським у 1498 р., складала на той час разом з прилеглими угіддями, напевно, весь цей маєток, і в такому разі І. Пишневич виявився одноосібним його володільцем. Маєток зрештою став однойменним селом.

Успадкувавши від батька Пісочно³⁴, Гнівош Пісочинський формально володів ним до кінця 1540 р., коли, з дозволу короля польського і великого князя литовського Сигізмунда І³⁵, відпродав його за 400 кіп литовських грошів маршалкові Волинської землі і володимирському старості князю Федорові Андрійовичу Сангушку, а фактично – до моменту доплати йому останнім решти 190 кіп з даної суми: князь зобов'язався сплатити Гнівошові 190 кіп на Великдень 14-го індікту, а той, зі свого боку, зобов'язався (очевидно, на вимогу князя) на той же час «ограничити» Пісочно³⁶, що означало – визначити

²⁸ Там само. Арк. 42. На сесії Луцького земського суду 19 січня 1590 р. від імені Л. Пісочинського було заявлено, що Ієв «без мала» тридцять років, «служачи кнзю Дмитру Вишневецкому, въ Волошох згинул» (Там само. Спр. 4046 II, арк. 127; ЦДІАУК. Ф. 26, оп. 1, спр. 7, арк. 326 зв.). Якщо це твердження відповідає дійсності, то в такому разі Ієв загинув у 1563 р. – під час невдалого втручання князя Д. Вишневецкого у міжусобну боротьбу молдавського боярства.

²⁹ ЛНБ НАН України, від. рукописів. Ф. 5, оп. 1, спр. 4048 II, арк. 9 зв.; ЦДІАУК. Ф. 26, оп. 1, спр. 9, арк. 179.

³⁰ ЛНБ НАН України, від. рукописів. Ф. 5, оп. 1, спр. 4048 II, арк. 103–104 (1595 р.).

³¹ Там само. Спр. 4044 II, арк. 14 (1574 р.), 23 (1577 р.), 71 (1580 р.); спр. 4045 II, арк. 27 зв. (1583 р.).

³² Там само. Арк. 71 (1580 р.).

³³ Там само. Спр. 4045 II, арк. 12 (1583 р.).

³⁴ У своєму зізнанні перед Кременецьким земським судом 14 січня 1584 р. (зізнання згадано вище) Гнівош Сторожинський, шурин Гнівоша Пісочинського, твердив, що Старийзакон, тобто, нагадаємо, Івашко Пишневич, володів також маєтками Остдовом й Остирблями в Луцькому повіті (Документи Брацлавського воєводства... С. 360), та це твердження не відповідає дійсності. Доречно вказати на те, що, говорячи про Гнівоша Пісочинського, Г. Сторожинський називає тільки одне його володіння – Пісочно. Остдів – це Оздів, нині село Луцького району Волинської області. Топонім «Остирблі» в інших джерелах нам не зустрівся.

³⁵ Archiwum książąt Sanguszków... Т. IV. S. 266.

³⁶ Ibidem. S. 264–266. Великдень 14-го індікту припадав на 17 квітня 1541 р. (Археографический календарь на две тысячи лет (325–2324) по юлианскому счислению и на семьсот сорок два года (1583–2324) по григорианскому счислению / Составлен Н. Горбачевским. Вильна, 1869. С. 64).

його межі, аби князь знав про них³⁷. Виконання цих зобов'язань мало знаменувати перехід Пісочного у повне і безумовне володіння князя.

3 травня 1541 р. домовлене «ограничення» сталось³⁸. Воно звелось до фіксації при свідках меж Пісочного на всій їх протяжності з маєтками Ставком, Радошином, Козлиничами, Мельницею, Поворськом, Кречевичами та опису цих меж у документі, складеному в Пісочному 5 травня 1541 р. Відомостей про доплату князем Ф.А. Сангушком 190 кіп не маємо, та нема підстав сумніватися в тому, що її було здійснено: того ж таки 5 травня Г. Пісочинський зобов'язався захищати права Ф.А. Сангушка на Пісочно³⁹, що можна трактувати, як визнання ним повного переходу цього маєтку у володіння

³⁷ Принагідно потрібно вказати на те, що у 1538 або 1539 р. за наполяганням Гнівоша Пісочинського, викликаним намаганням подолати «межові» незгоди, відбулося розграничення Пісочного і села Поворська, котрим володів князь І. К. Острозький: в першому з цих років тому, що 15 березня 1538 р. датовано лист цього князя до луцького ключника і мостовничого Дахна Василевича з проханням, щоб той з його боку був суддею при розграниченні цих сіл (Archiwum książąt Sanguszków... Т. IV. S. 132–133. Імовірно, в листі йшлося про суддівство полюбовне); в серпні 1539 р. помер І.К. Острозький, за життя якого це розграничення, як переконаємось трохи нижче, було проведено. Про цю акцію розповіли, на прохання Л. Пісочинського (мету прохання розповіді не подають), її учасники, делеговані цим князем, як-от: Андрій Овсяник Волковський – у своєму зізнанні 14 січня 1584 р. перед Кременецьким земським судом (зізнання дійшло до нас у виписі з книги цього суду, зробленому тоді ж; ЛНБ НАН України, від. рукописів, ф. 5, оп. 1, спр. 4045 II, арк. 55) і володимирський земський суддя Богдан Костюшкович Хоболтовський – у своєму листі (за висловом його автора – «правдивому свідоцтві») від 9 березня 1584 р. (Там само. Ар. 57). Обидва документи Л. Пісочинський одержав як зацікавлена особа; вони відклалися в його архіві, про який ітимерься далі. А. Овсяник Волковський подав, що, поряд з ним, в розграниченні участь взяли як комісари (полюбовні судді?) з боку князя Гурко Омелянський, Грицько Пр[...] Деревенецький, з боку Г. Пісочинського – Єсько Ясениницький (це – «присутній» в згаданому вище зізнанні Гнівоша Сторожинського від 14 січня 1584 р. Єсеницький, як і той, – шурин Г. Пісочинського, жонатий на зведеній сестрі останнього Настасії; Документи Брацлавського воєводства... С. 360), і «сусіди», що тримали маєток Мельницю. Як знавці маєткових меж свідчили піддані з Пісочного і Поворська. Г. Пісочинському довелося перед князівськими комісарами «покласти» великокнязівський привілей на Пісочно, виданий Івашкові Пишневичу (очевидно, для доведення своїх прав на володіння ним) і «показати» опис меж цього маєтку (видається, що за давністю років А. Овсяник Волковський «переніс» опис меж Пісочного 1541 р., про який див. далі, на час розграничення, про яке розповів; у такому разі слід констатувати, що в ході останнього Г. Пісочинський опису меж не пред'явив). Комісари начебто на все це зважили і наведені їм межі підтвердили («заховали»). Б. Костюшкович Хоболтовський засвідчив, що йому судилося в розграниченні взяти участь спільно з «іншими приятелями» І.К. Острозького й А. Овсяником Волковським, і повторив сказане про пред'явлення Г. Пісочинським привілею й опису меж (частина листа Б. Костюшковича Хоболтовського про розмежування сильно пошкоджена, тому не про все сказане ним стосовно цієї акції, вдалося дізнатися).

³⁸ У двох документах, які відбили «ограничення», зазначено, що воно припало на вівторок третього тижня після Великодня 14-го індікту (Archiwum książąt Sanguszków... Т. IV. S. 281–284), тобто саме на 3 травня.

³⁹ Ibidem. S. 284–285.

князя; збереглися згадки за 1542 і 1547 рр., які засвідчують це володіння⁴⁰. Після смерті Ф.А. Сангушка власниками Пісочного були його нащадки, перші з яких – його сини Дмитро, канівський, черкаський і житомирський староста⁴¹, і Роман, староста житомирський, у 1566–1571 рр. брацлавський воєвода⁴².

Невідомо, чи Гнівош Пісочинський робив спроби повернути собі Пісочно. Натомість відомо, що його син Лаврин, по досягненні свого повноліття⁴³, під час роботи сейму Речі Посполитої 1570 р. у господі волинського воєводи, брацлавського, вінницького і луцького старости князя Богуша Федоровича Корецького, що розташовувалася в одній з варшавських кам'яниць, звернувся з проханням до присутнього князя Романа Федоровича Сангушка дозволити йому викупити Пісочно. Князь пообіцяв прохання задовольнити⁴⁴, але обіцянки своєї не виконав, хоча для виконання її мав часу вдосталь, доки жив⁴⁵.

Виникає питання: чим були викликані прохання Л. Пісочинського до вище названих чотирьох осіб (Гнівоша Сторожинського, Богдана Костюшковича Хоболтовського, Андрія Овсяника Волковського, Савина Єловицького; див. виноски 37 і 44) дати свідчення про приналежність Пісочного його батькові і про його, Лаврина, спробу стати його власником (всі ці свідчення, нагадуємо, датовані 1584 р.). Чи не тим, що Лаврин і після 1570 р. покладав сподівання оволодіти цим маєтком? Якщо так, то сподівання виявились марними.

«Позбувшись» Пісочного, Гнівош Пісочинський не придбав жодного володіння у власність. Полишив він після своєї смерті лише село Черницю, котре від якогось часу тримав «за певним правом» за 2000 кіп – за цю суму князь Богуш Федорович Корецький, власник Черниці, віддав її йому в тимчасове, скоріше за все, заставне, користування⁴⁶. 2000 кіп – то була в сере-

⁴⁰ Ibidem. S. 314–364.

⁴¹ Archiwum książąt Sanguszków... 1910. T. VI: 1549–1577 (Dyplomatarjusz gałęzi niesuchojezskiej. T. I). S. 103–104 (1550 р.), 114–115 (1551 р.), 135–136 (1553 р.).

⁴² Archiwum książąt Sanguszków... 1910. T. VII: 1554–1572 (Dyplomatarjusz gałęzi niesuchojezskiej. T. II). S. 17–18 (1557 р.), 59–60 (1560 р.), 84–85 (1565 р.), 101–102 (1566 р.); ЛНБ НАН України, від. рукописів. Ф. 5, оп. 1, спр. 4045 II, арк. 46 (1570 р.).

⁴³ За Другим Литовським статутом, повноліття хлопців наступало з досягненням 17 років (Статути Великого князівства Литовського. Одеса, 2003. Т. II: Статут Великого князівства Литовського 1566 року / За ред. С. Ківалова, П. Музиченка, А. Панькова. С. 133).

⁴⁴ ЛНБ НАН України, від. рукописів. Ф. 5, оп. 1, спр. 4045 II, арк. 56 (зізнання перед Кременецьким гродським судом кременецького підсудка Савина Єловицького, дане на прохання Л. Пісочинського 14 січня 1584 р.; документ сильно пошкоджений); див. також: Там само. Ф. 46 (Єловицькі), тека XXXI, serja III, № 1154 (копія попереднього документа, виконана в XVIII ст.). Тут сказано, що Лаврин просив на сеймі 1571 р., проте в цьому році сейму не було (Chronologia sejmów polskich. 1493–1793 / Zestawil i wstępem poprzedził W. Konopczyński // Archiwum Komisji Historycznej. Kraków, 1948. T. IV (Ogólnego zbioru XVI). № 3. S. 141).

⁴⁵ Р.Ф. Сангушко помер 12 травня 1571 р. (*Machynia M. Sanguszko (Sanguszkowicz) Roman // PSB. 1992–1993. T. XXXIV. S. 504*).

⁴⁶ ЛНБ НАН України, від. рукописів. Ф. 5, оп. 1, спр. 4044 II, арк. 12 (лист Марії Бучайської, матері Лаврина Пісочинського, від 2 серпня 1577 р.); див. також: Там само. Спр. 4043 II, арк. 25 (лист братів Андрія і Михайла Юхновичів Куневських від 2 липня 1563 р.). Село Черниця нині входить до складу Корецького району Рівненської області.

дині XVI ст. велика сума. Навряд чи вдасться довідатись, звідки і як Г. Пісочинський її дістав. Чи не від свого тестя?⁴⁷ Помираючи («преставляючися»), Гнівош духівницею (заповітом), на жаль, лише згаданою, призначив опікунами своїх дружини і дітей тестя Андрія Юхновича Куневського і його рідного брата Михайла⁴⁸. По смерті ж Гнівоша мати Лаврина, за її власним зізнанням, «ку шкоде» останнього втратила («упустила») Черницю, не спромігшись при цьому отримати назад 2000 кіп, «надто маєтност п̄на Гневоша Песочинского рухомую, тому сыну моему властне належачую, яко золото, серебро, п(є)н(а)зи готовые, цын, мѣдь, весь рыштунок жольнерскии, кони ездные, стадо сверепъее, быдло рогатое малое, в гумнех збожжа вшеллакиє и на полях засѣяныє и вес спрїат домовыи, ѿт мала и до велика, на чотыри тисечи копъ гр(о)шеи литовских на потребу свою ѿбернула»⁴⁹. В такій ситуації названі опікуни «выпровадили» Гнівошову вдову Марію з малими дітьми до свого маєтку Кунева – з рештками рухової маєтності, що спадково належала Л. Пісочинському⁵⁰. Відтоді життя Л. Пісочинського було тісно пов'язане з Куневом, про що і йтиметься далі в цьому нашому дослідженні.

* * *

До 1606 р., коли Лаврин помер, Кунів був селом; у 1607 р. став містечком⁵¹. Входяв до складу Луцького повіту*.

В одному з документів 1586 р. читаємо, що Кунів – «зъ стародавних вековъ ѿчизна пановъ Еловъ»⁵². Найраніша znana нам згадка про власників Кунева сягає у восьме липня шостого індікту, коли був складений лист, в якому йшлося про поділ цього села між Юхном і Федьком Словичами Куневськими⁵³. Юхно, нагадуємо, – це батько Андрія Куневського та його брата Михайла. У ревізії замків 1545 р. фігурує не Юхно, а Андрій⁵⁴, що, ймовірно, означає, що першого з них на той час не було серед живих. Шостий індікт у другій чверті XVI ст. припадає на 1533 і 1548 рр.⁵⁵ Тож індікт, котрим датовано дільчий лист, – це 1533 р.

⁴⁷ Варто вказати на такий фрагмент листа Лавринової матері, датованого 2 серпня 1574 р.: «Отець мои небожчикъ пан Андреи Юхновичъ Куневскии ... з малжонкою своєю а маткою моею п̄нею Богданою Денисковною, выдавши мене в стан малженскии за первшого малжонка моего п̄на Гневоша Песочинского, посагу albo выправы никоторое мнѣ за живота своего не даль и, яко инъших дочокъ своих а сестръ моих, не выправиль» (Там само. Спр. 4044 II, арк. 10). То ж чи могла вона істотно допомогти Гнівошові готівкою?

⁴⁸ Про це читаємо в листі даних братів від 2 липня 1563 р. (Там само. Спр. 4043 II, арк. 25).

⁴⁹ Там само. Спр. 4044 II, арк. 12.

⁵⁰ Там само. Спр. 4043 II, арк. 25 (лист Андрія й Михайла Куневських від 2 липня 1563 р.).

⁵¹ *Заяць А.* Урбанізаційний процес на Волині в XVI – першій половині XVII століття. Львів, 2003. С. 64.

* Нині Кунів – село Ізяславського району Хмельницької області. Розташоване воно над лівою притокою Горині Вілією.

⁵² ЛНБ НАН України, від. рукописів, ф. 5, оп. 1, спр. 4046 II, арк. 4.

⁵³ Там само. Спр. 4044 II, арк. 25 (згадка про цей дільчий («дельчий») лист у листі полюбовних суддів і возного від 10 грудня 1577 р.).

⁵⁴ Див. посилання 12.

⁵⁵ Археографический календарь... С. 7.

Андрій Куневський спільно і неподільно («недельно», «нероздільно»⁵⁶) з Михайлом володів батьковою половиною Кунева⁵⁷. Власником другої половини був син Федька Куневського Семен (Сенько), стричний брат Андрія й Михайла⁵⁸. Отже, їхні батьки Юхно і Федько були рідними братами. Вперше з Семеном, як сином при батькові, зустрічаємося в наведеній вище згадці про дільчий лист 1533 р. ревізії Луцького замку 1545 і 1552 рр. фіксують його як співвласника Кунева поруч з Андрієм Куневським⁵⁹. Натрапляємо на відомості про те, що Семен й Андрій з Михайлом володіють своїми половинами Кунева за «розделком (делом) вечным (вечистым)»⁶⁰; тут, імовірно, мається на увазі дільчий лист 1533 р.⁶¹

Дальша наша розповідь заснована на документах, що відклалися в архіві Лаврина Пісочинського, який зберігається, в не зовсім повному обсязі, в рукописному відділі Львівської наукової бібліотеки ім. Василя Стефаника НАН України у фонді 5 (Оссолінські)⁶². Цих документів налічується 72⁶³, всі вони писані руською мовою; деякі з них частково використано в попередній розповіді. Вони включають у себе: 40 оригіналів, а саме: 22 листи, зізнання урядової особи, дев'ять позовів Луцького земського суду (п'ять – з супровідним записом возного), позов Кременецького гродського суду, два позови каптурового суду Волинського воєводства, два декрети полюбовних судів, два реєстри (списки) підданих Кунева, квит про сплату поборового податку; 31 засвідчену копію – виписи з записових і судових книг (майже всі копії – тогочасні): 12 – з луцьких гродських книг (містять два оповідання (одне – з зізнанням возного), скаргу, два листи, шість зізнань возних, зізнання вижа), дев'ять – з луцьких земських книг (два декрети, два оповідання, три зізнання возних, два листи), один – з кременецької гродської книги (зізнання возного), три – з кременецьких земських книг (два листи, зізнання возного), один – з книги Коронного трибуналу (декрет), п'ять – з книг Руської (Волинської) метрики (чотири листи, декрет королівського суду); незасвідчена копія (позов духовного суду Луцько-Острозької православної єпископії). У наявних луцьких гродських і земських книгах, а також серед решток кременецьких земських

⁵⁶ ЛНБ НАН України, від. рукописів, ф. 5, оп. 1, спр. 4043 II, арк. 106 (1571 р.); спр. 4044 II, арк. 100 (1571 р.).

⁵⁷ Михайло Куневський був неодруженим, неодруженим і помер; помер раніше від свого брата (Там само. Спр. 4045 II, арк. 79), коли саме, встановити не вдалося.

⁵⁸ Там само. Спр. 4043 II, арк. 27 (1563 р.).

⁵⁹ Литовська метрика. Книга 561... С. 139 (1545 р.); Архив ЮЗР. Ч. VII. Т. 1. С. 160 (1552 р.).

⁶⁰ ЛНБ НАН України, від. рукописів. Ф. 5, оп. 1, спр. 4043 II, арк. 27 (1563 р.), 101 (1571 р.); спр. 4044 II, арк. 46 (1579 р.).

⁶¹ Зі слів Семена, він мав рідних братів, братаничів (Там само. Спр. 4044 II, арк. 46 (1579 р.)). Першою його дружиною була Привередовська, від якої він мав сина Федора, другою – Василиса Михайлівна Ошовського (Там само).

⁶² Про цей архів та архів синів і онуків Л. Пісочинського до середини XVII ст. див.: Крикун М., *Піддубняк О.* Матеріали... С. 60–61.

⁶³ ЛНБ НАН України, від. рукописів. Ф. 5, оп. 1, спр. 4043 II – 4048 II.

книг (всі ці книги зберігаються в Центральному державному історичному архіві України в Києві) і в книгах Руської (Волинської) метрики (зберігаються в Російському державному архіві давніх актів у Москві) вдалося виявити ті документи, з яких було знято зазначені засвідчені копії, – відповідно п'ять, вісім, один і один; крім того в луцьких гродських книгах виявлено вписи двох (із 40) оригіналів⁶⁴. У хронологічному аспекті документи поділяються так: 1563 р. – 2, 1568 р. – 2, 1569 р. – 2, 1570 р. – 1, 1571 р. – 4, 1572 р. – 3, 1574 р. – 1, 1576 р. – 3, 1577 р. – 5, 1579 р. – 2, 1581 р. – 1, 1585 р. – 2, 1586 р. – 5, 1587 р. – 11, 1588 р. – 2, 1589 р. – 13, 1590 р. – 5, 1591 р. – 1, 1593 р. – 1, 1594 р. – 5, 1595 р. – 1.

* * *

У своєму листі від 2 липня 1563 р.⁶⁵ Андрій і Михайло Куневські вказали не тільки на те, що вони випровадили з Черниці до Кунева вдову Гнівоша Пісочинського з дітьми. Там же читаємо, що «за уставичними воинами и лежами [постоями] жовнерьскими», перед їхнім «виправленням» при господареві [Сигізмундові Августі] на війну до Інфлянт*, а найперше – «до Рєчицы на Русь»**, вони, маючи нестачу коштів «на тую потребу земьскую», позичили як опікуни у матері малолітнього («детяти») Лаврина Пісочинського приналежні йому 800 кіп, майна небіжчика Гнівоша Пісочинського («шать, серебра, конєи, седель, зброи, паньцыровь и иньшого нарядѣ воєньного немало») на 200 кіп, а також 150 кіп, котрі цьому дитяті припали з суми, що її сплатив Андрій Чолганський за шкоди, заподіяні ним під час наїзду на половину Кунева цих братів Куневських. Усього, таким чином, останні стали винні Лавринові 1150 кіп. «Не хотачи того на души нашої положити, – сказано далі в листі, – штобы тоє дитя, доросши, на насъ не*** плакало», Куневські в рахунок цієї суми заставили йому свою половину Кунева «с церковью, з дворомъ и зо вьсими людми, кгрунты и пожитьки» і вже «пустили» її «в держанье» його матері, а самі вибралися зі всією своєю рухомістю на проживання в село Єськівці⁶⁶, полишивши дитяті його рухомість («маиность», «товар») у Куневі і зберігши за собою дальшу, до досягнення Лаврином повно-

⁶⁴ За виявлення документів у названих книгах висловлюємо вдячність Вікторові Страшку та Ігореві Тесленку. В архіві Л. Пісочинського відклалися дві справи, які містять незасвідчені (здебільшого не тогочасні) копії тих вписів у луцькі земські і гродські книги, з яких були зняті всі зазначені вище засвідчені копії (відповідно дев'ять і 12). (Там само. Спр. 4096 III, 4097 III). Більшість незасвідчених копій зроблено латинкою, пристосованою до норм польської мови, решта – польською мовою.

⁶⁵ Там само. Спр. 4043 II, арк. 25–26.

* Малася на увазі війна з Московською державою (йдеться про Лівонську війну).

** Нині Річиця (Речица) – районний центр Гомельської області в Білорусі.

*** «не» за контекстом зайве.

⁶⁶ Єськівці (інакше Юськівці) входили до складу Кременецького повіту. Це село як власність належало дружині Андрія Юхновича Куневського (Там само. Арк. 99–100; РГАДА, ф. 389, оп. 1, спр. 216, арк. 115–117). Нині це село Юськівці Лановецького району Тернопільської області.

ліття, опіку над ним, щоб він був «зъгодованийи». А як Лаврин стане повнолітнім («коли тоє дитя леть доростеть»), продовжують у листі брати Куневські, то йому мають бути повернені заставні 1150 кіп, вони знову вступають у володіння своїм маєтком, а Лаврин з матір'ю повинен з нього «выпроводитиса»; проте до повернення йому даної суми він має право користуватися цим маєтком на свій розсуд, зокрема заставляти його; після викупу маєтку Куневські не повинні вимагати від Лаврина або того, кому він його заставив, відшкодування за завдані йому, маєтку, збитки і втечу («розыштъе») з нього підданих («людеи»), натомість повинні компенсувати витрати на спорудження та ремонт («направу») ставів і гребель; невиконання Куневськими взятих в листі зобов'язань потягне за собою сплату ними господареві (великому князеві) і Л. Пісочинському або тому, хто триматиме в заставі Кунів, по 600 кіп і, на усну навіть вимогу («на голоє реченьє»), відшкодування всіх збитків. Лист власноручно підписав Андрій Куневський, його брат не підписав тому, що, за його словами, він не вмів писати⁶⁷; вони скріпили його своїми печатками. Приклали свої печатки і свідки – князь Дмитро Іванович Вишневецький, «брат» авторів листа Михайло Дашкович Єлович Малинський і зять Андрія Куневського Северин Єрмолинський (був жонатий на його дочці Ганні; писався частіше Ярмолинським).

Цитований заставний лист братів Куневських став, як виявилось пізніше, відправним документом у процесі володіння Куневом Л. Пісочинським. 18 липня 1563 р. згаданий вище виж Петро Степанович, приданий для цього Куневським на їхнє прохання луцьким підстаростою Петром Хом'яком, ув'язав Лаврина в їхню половину Кунева і подав її до рук його матері⁶⁸.

Заставно Л. Пісочинський володів половиною Кунева, як переконаємося далі, до 1571 р. Та в міжчасі було зроблено спробу відібрати, нехай і на певний час, її в братів Куневських, а значить, і позбавити Лаврина заставного права на неї. Спроба була викликана тим, що Андрій Куневський не виконував декрету Луцького гродського уряду в складі підстарости Андрія Русина і судді Михайла Дчуса, винесеного в селі Голешові* 25 листопада 1566 р., про сплату 475 кіп і 42 грошів (копа мала 60 грошів) як відшкодування за збитки, заподіяні ним, А. Куневським, під час його наїзду за місяць до того, а саме 24

⁶⁷ Доречно зазначити, що писати не вміли і мати Лаврина Пісочинського (ЛНБ НАН України, від. рукописів. Ф. 5, оп. 1, спр. 4046 II, арк. 20 (1586 р.), 33 зв. (1587 р.)) та її третій чоловік Петро Бучайський (Там само. Арк. 33 зв.). Неписьменною, напевно, була і Лавринова баба по матері Богдана (Парасковчя) Станькова (Станьківна) Денисківна: її лист від 10 червня 1571 р. підписаний не нею, а її чоловіком Андрієм Куневським (Там само. Спр. 4044 II, арк. 100–100 зв.).

⁶⁸ Там само. Спр. 4043 II, арк. 27 (зізнання цього вижа в Луцькому замку 20 липня). Очевидно, з огляду на малолітність Лаврина ув'язання фактично стосувалося його матері. Варто вказати на те, що серед трьох свідків проведення ув'язання був стрієчний брат Андрія і Михайла Куневських Сенько Єлович Куневський, котрому, нагадуємо, як власникові належала друга половина Кунева.

* Нині село Голишів Луцького району Волинської області.

жовтня, на двір Ієвової Куневської Ганни Матясівни Зіньковича Остриєвського в селі Татаринівцях⁶⁹. 23 жовтня 1568 р. возний Луцького повіту Іван Путошинський в Луцькому замку зізнав, що 20 жовтня йому не вдалося ув'язати, в рахунок неспланих 475 кіп і 42 грошів, Ієвову Куневську в половину Кунева, бо А. Куневського він у цьому селі не застав («в Куневе нам быти не поведали»), а тамтешній його урядник Сичковський відмовився взяти ув'язчий лист, виданий від імені луцького (водночас і брацлавського, і вінницького) старости князя Богуща Федоровича Корецького, й ув'язання не допустив, заявивши при цьому: «мнѣ пан того дужо и мощно боронити казаль»⁷⁰.

Між 23 жовтня і 23 листопада Ганна Матясівна Зіньковича Остриєвського вийшла заміж за Яроша Вільгу і тому стала зватися Ярошовою Вільжиною: 23 листопада датовано лист Богуща Корецького до невідомої особи (лист сильно пошкоджений) з наказом провести-таки призначене ув'язання «подле права посполитого и статуту земского»*, щоб Я. Вільга, який представляв інтереси своєї дружини, «себе жаловати большъ ... не мель и до владу [Луцького гродського] набеганьє [заяви, клопотання] не чинил»⁷¹.

У листопаді 1569 р. луцький підстароста Петро Хом'як своїм ув'язчим листом зізнав, що він ув'язав Я. Вільгу і його дружину в половину Кунева, яку складали 15 господарств подворищних підданих і одне господарство огородника, – на час до сплати їм А. Куневським 526 кіп і 34 грошів⁷² (до 475 кіп 42 грошів додалися 50 кіп і 52 гроші як «відсотки» за несплату). Цей лист супроводжується, як окремим документом, складеним П. Хом'яком 29 листопада реєстром (списком) підданих Кунева**, у володіння якими він ув'язав назване подружжя «за листы и росказанемъ его королевское млсти»⁷³. Реєстр містить перелік 12 подворищних й одного огородницького господарств та, без зазначення земельних наділів, трьох путних слуг (ув'язчий лист П. Хом'яка відніс останніх до подворищних господарств). Слід вказати на те, що серед «реєстрових» подворищних значаться три господарства, які за 47 кіп П. Хом'як з дозволу Я. Вільги взяв у своє володіння за виконання ув'язнення («за вважчое»).

Андрій Куневський оскаржив 1570 р. у королівському суді під час роботи у Варшаві сейму⁷⁴ дії Луцького гродського уряду щодо нього у 1566–1569 рр.

⁶⁹ Це село належало до Кременецького повіту. Про цей наїзд: Там само. Арк. 42, 43; декрет Луцького гродського уряду: Там само. Арк. 142–143 зв.; про несплату А. Куневським визначеної цим декретом суми від 17 грудня 1566 р. до 1 жовтня 1568 р., незважаючи на адресовані йому «напоминальні» листи про необхідність сплатити: Там само. Арк. 45–49, 60.

⁷⁰ Там само. Арк. 28.

* Ішлося про Литовський статут 1566 р.

⁷¹ Там само. Арк. 62.

⁷² Там само. Арк. 71. В листі зазначено, що він має бути вписаний в луцьку гродську книгу і що один примірник його П. Хом'як бере собі, а другий дав М. Вільзі та його дружині.

** Див. документ № 1 в додатку до даної публікації.

⁷³ Там само. Арк. 66–66 зв. Ці королівські «листи» і «росказанє» виявити не вдалося.

⁷⁴ Цей сейм відбувся 29 квітня – 11 липня (Chronologia sejmów polskich... S. 141).

Розгляд його справи королівським судом відбитий в декреті останнього, виданому 10 червня 1570 р.⁷⁵ Він вартий того, щоб акцентувати на ньому увагу. Суд вказав на те, що підстароста А. Русин і суддя М. Дчуса у 1566 р. видали позови А. Куневському за скаргою Ієсової Куневської всупереч «обычаю права посполитого и статуту земского», бо видано їх під час морової пощесті («повітрепа»), яка тоді довго тривала в Луцьку, і перед сеймом Великого князівства Литовського, який відбувся в Городні⁷⁶, бо жодні справи «под таким часом [до сейму] сужоны не бывають», а цей час становить 28 і менше днів⁷⁷. Засідання Луцького гродського уряду, сказано далі в королівському декреті, повинно було проходити тільки в Луцьку. Тож його засідання в селі Голешові, на якому винесено вирок про сплату А. Куневським 475 кп і 42 грошів, проведено безпідставно, і неявка А. Куневського на нього, в чому його було цим урядом звинувачено, не повинна ставитись йому в провину. Недаремно, читаємо в тому ж декреті, А. Куневський викликав А. Русина і М. Дчусу на суд старости князя Богуша Корецького за виданими останнім позовами. Розгляд позовів судом даного старости, сказано далі в декреті, мав відбутися у Варшаві під час роботи сейму 1570 р. Староста відклав цей розгляд до 12 травня – до прибуття А. Русина і М. Дчуси. Обидва вони так і не з'явилися, причому перший з них своїм листом, переданим старості слугою, повідомив, що він не може прибути через свою зайнятість як владика пінський і турівський, бо мусить «вряду владыцтва ... и повинности своєї постерегати», а цей духовний уряд він займає ось уже три роки⁷⁸. М. Дчуса, уже не луцький гродський суддя, взагалі не дав про себе знати. Натомість А. Куневський з'явився і через свого уповноваженого («умоцованого») приятеля Миколая Дешуку «жалобу достаточную» вчинив. Староста вислухав її в присутності короля і сеймових послів луцького земського судді Гаврила Бокія Печихвостського, знайомого нам володимирського земського судді Богдана Костюшковича Хоболтовського, Адама Єловича Букоємського (з ним далі зустрінемося)

⁷⁵ ЛНБ НАН України, від. рукописів. Ф. 5, оп. 1, спр. 4046 II, арк. 88–89. Декрет відомий нам з засвідченої його копії, виданої королівською канцелярією 2 травня 1589 р. Документ сильно пошкоджений.

⁷⁶ Цей сейм проходив 1 грудня 1566 – 6 січня 1567 р. (*Максимейко Н.А.* Сеймы Литовско-Русского государства до Люблинской унии 1569 г. Харьков, 1902. С. 157).

⁷⁷ Ідеться про справи, що розглядалися гродськими й земськими судами. Литовський статут 1565 р. вимагав не проводити років (сесій) земських судів протягом чотирьох тижнів перед відкриттям сеймів (Статути Великого князівства Литовського. Т. II. С. 104). Ця вимога, як показують документи (зокрема цитовані), стосуються і роки (сесій) гродських судів. Вона діяла і після укладання Люблінської унії, зокрема на українських землях, котрі у 1569 р. відійшли від Великого князівства Литовського до Польського королівства (*Крикун М.* Доля гродських і земських книг Брацлавського воєводства // *його ж.* Брацлавське воєводство в XVI–XVIII століттях... С. 50, 53).

⁷⁸ Від 1567 р. луцьким підстаростою був знову Петро Хом'як; найраніше з відомих нам документів він значиться на цьому уряді у вписі зізнання вижа Петрока в луцьку гродську книгу від 19 березня 1567 р. (ЛНБ НАН України, від. рукописів, ф. 5, оп. 1, спр. 4043 II, арк. 47).

і Миська (Михайла) Шашковича Долбуновського⁷⁹. Дальший розгляд справи був перенесений на розсуд короля («до науки нашої»). Перед королівським судом (королем і групою сенаторів) князь Богуш Корецький виклав суть справи, вказавши при цьому, що з невідомих причин А. Куневський три роки після винесення Луцьким гродським урядом згаданого вище вироку чомусь не висловлювався публічно проти нього і щойно після ув'язання Я. Вільги з дружиною в половину Кунева вдався до опротестування. Королівський суд постановив, що даний вирок видано «не водлє права, протиє статуту», а тому він скасовується («ни во што ѡборочаем, касуем и ... ѡмораем»). Далі в постанові сказано, що королівський коморник з відповідним листом буде відряджений до Кунева і проведе повернення тієї половини його А. Куневському, якою протиправно володіють Я. Вільга та його дружина; у разі ж незгоди останніх з цим вироким вони можуть домагатися перегляду справ у судовому порядку, визначеному статутом⁸⁰.

Наслідком видання королівського декрету була втрата Я. Вільгою та його дружиною половини Кунева. Прямих доказів цього не маємо, непрямо це засвідчують документи 1571 р.

Своєрідним кроком у придбанні Л. Пісочинським половини Кунева можна вважати відписання (дарування) йому, уже повнолітньому, його бабою по матері листом від 10 червня 1571 р.⁸¹ 50 кіп, записаних її чоловіком Андрієм Куневським на третій частині половини Кунева, як віно, і 500 кіп, записаних ним же різними листами на всій цій половині. Мотивує Богдана Станьківна Денисківна свій вчинок так: «милѡючи тоє дѣтя и бѣдѡчи емѣ много повинна за маєтност ѡтца его п̄на Гневоша и за его кѣ мне и малжонькѣ моємѣ поволенство [прихильність], не хочѣ, абы што на дѡшы моєи зостало». Йдучи назустріч прагненню Андрія Куневського і його брата Михайла відтягнути сплату Лавринові заставних 1150 кіп, Богдана зазначила, що Лаврин, маючи право заставляти половину Кунева на свій розсуд, може реалізувати його лише після отримання ним від А. Куневського вказаних 550 кіп. У листі також читаємо, що у період тимчасового перебування Лаврина в Куневі, після прибуття «ѡт двора гос(по)д(ар)ского [королівського], где ся ѡставичне в канцелярыи г(оспо)д(ар)ской бавить» (як писар. – М.К.), Богдана має йому

⁷⁹ Перші троє з цих осіб представляли на сеймі Волинське, четвертий – Брацлавське воеводство (*Kolankowski L. Posłowie sejmów Zygmunta Augusta // Reformacja w Polsce. Warszawa, 1928. Rok 5. S. 135, 136*).

⁸⁰ Гідний уваги фрагмент цитованого документа королівського суду, де, зі слів, напевно, А. Куневського, зазначено: на розгляд Луцьким гродським урядом справи про наїзд на двір у Татаринівцях, наслідком якого стало видання 25 листопада 1566 р. декрету, А. Куневський не з'явився тому, що в той час перебував у Городні і там на сеймі перед господарем клопотав в іншій справі – «кгвалтовнои и крѡвавои, аниже таа, болшои и важнейшои» (ЛНБ НАН України, від. рукописів. Ф. 5, оп. 1, спр. 4046 II, арк. 89 зв.). Більшість, а отже, більша важливість судової справи означала, що в ній ідеться про більшу грошову суму, ніж в іншій судовій справі, яка стосується тієї самої особи.

⁸¹ Там само. Спр. 4044 II, арк. 100–100 зв.

«до рѣкъ» віддати всі згадані листи стосовно 550 кіп і, крім того, листи, що засвідчують його право на Пісочно (!). Лист Богдани був писаний в Єськівцях, де вона мешкала зі своїм чоловіком під час застави їхньої половини Кунева⁸².

Своїм листом, писаним у Куневі 18 вересня 1571 р., Андрій і Михайло Куневські засвідчили: переконавшись («розмыслившиса») у тому, що їм нелегко («нелачно») сплатити Л. Пісочинському 1150 кіп, щоб викупити в нього свою половину Кунева, вони, «милуючи тоє дета іако власного потомка н(а)шого, до того близкого, абы на власности своєи не шкодовавал», продали йому її в рахунок цієї суми у повну власність – «с церковью, з двором и з будованемъ, зо всіми боары, людми таглыми, подсоседки и ѿгородники, зъ кгрунты, землами ѿремыми и неѿремыми, с полми, пущами, боры, лєсы, дѣбровами, луки, сєножати, зарослами, деревом бортным, пасєками, зъ ѿзєры, реками, з ставы, ставищы, з млыны, з млынищы, с потоками водными, крыницами и зо всакими прилеглостами, и з мытом старожитными», з різними іншими «пожитками». Якби ж Андрій і Михайло Куневські або їхні потомки, сказано далі в листі, перешкоджали Лавринові або його потомкам спокійно володіти цим маєтком, то за кожний випадок перешкодження винуватець його повинен сплатити заруку королеві і потерпілому по 600 кіп та відшкодувати («нагородити») заподіяні збитки «на речєньє голоє слова» та без «всакого доводу и присєги»⁸³. 6 грудня 1571 р. возний Луцького повіту Лев Верховський за дорученням луцького підстарости Івана Хребтовича, даним тоді ж на прохання А. і М. Куневських⁸⁴, провів ув'язання Л. Пісочинського в половину Кунева як її власника, щоправда, його в цій акції заступала мати, оскільки на той час він перебував на писарській службі в королівській канцелярії («иждь ся ѿнъ сам службою в каньцелєрей г(о)с(по)д(а)рскои забавиль»)»⁸⁵.

⁸² Забігаючи вперед, зазначимо, що на 2 серпня 1571 р. припадає складання в Луцьку листа матері Л. Пісочинського, котрим вона за піклування про неї та її дітей «влила» на нього посаг (виправу), який їй належить з половини Кунева (батько їй, зауважує вона, при виході заміж за Гнівоша Пісочинського посагу не дав). Будь-яке порушення цього дарування, вказано в листі, потягне за собою сплату призвідником його заруки по 100 польських золотих королеві, луцькому гродському урядові на чолі з «його» старостою та Л. Пісочинському (Там само. Арк. 10–10 зв.). Розміру посагу лист не подає.

⁸³ Там само. Спр. 4043 II, арк. 101–102; РГАДА, ф. 389, оп. 1, спр. 191, арк. 218–224 зв. Лист був уписаний в книгу Руської метрики 7 листопада 1571 р., причому подали його для впису А. і М. Куневські у Варшаві персонально. Раніше, на святоміхальських роках (ці роки щороку розпочиналися 30 вересня – наступного дня після римо-католицького свята святого Міхала) Луцького земського суду, лист «визнав» М. Куневський; А. Куневський не зміг бути співучасником цього «визнання», оскільки як кременецький земський суддя головував на таких же роках Кременецького земського суду. Не виключено, що обох братів «підбив» на вписання листа в книгу Руської метрики її писар Л. Пісочинський, зацікавлений в якнайширшому правовому оформленні придбання їхньої половини Кунева собі у власність. Серед трьох осіб, які засвідчили складання братами Куневськими продажного листа, був Семен Єлович Куневський.

⁸⁴ ЛНБ НАН України, від. рукописів. Ф. 5, оп. 1, спр. 4043 II, арк. 105.

⁸⁵ Там само. Арк. 106–106 зв.; див. також: Там само. Арк. 107–107 зв.

За відсутності в Куневі Л. Пісочинського через його службу в королівській канцелярії стали загострюватися відносини між його другим вітчимом Петром Бучайським та Андрієм Куневським. Далі переконаємося на прикладі стосунків Л. Пісочинського і П. Бучайського, що останній був людиною задиристою і авантюрною. Ці риси, ймовірно, призвели до конфлікту його з А. Куневським, викликаного, можливо, намаганням А. Куневського захистити свою дочку і мати Л. Пісочинського від грубого ставлення її чоловіка до неї; вона, до речі, була значно старша за нього⁸⁶, і це накладало певний відбиток на їхні стосунки. 15 листопада 1572 р. П. Бучайський звинуватив А. Куневського перед луцьким підстаростою П. Хом'яком у тому, що той 8 листопада, в період замирення серед усіх верств волинської шляхти («под часомъ застановемя теперешнего покою посполитого»)*, вчинив наїзд на власний (!) його, П. Бучайського, кунівський двір, наказав взяти його дружину і побрав тамтешню маєтність, а саме: велику скриню (в ній було три шубки, ярмак, жупан, 24 копи готівки, листи, квити на 800 польських золотих, шість срібних ложок, ковшик вагою півтори гривні срібла, 14 срібних кнафлів), двоє коней, два сідла, два сагайдаки, дві рушниці, два аркебузи, два панцирі, чотири рогатки, дві перинові постілі, три подушки, простиню («простъра»), два узголів'я, сім кошуль, дві ковдри («коверды»), вісім мисок, чотири полумиски, тузін талірів, шість котлів, три панви (котли), кельню, мідницю, два рожни тощо⁸⁷. Чи взяв-таки А. Куневський з собою свою дочку, невідомо. Наїзд був здійснений з Єськівців, де мав свій двір А. Куневський, на той час уже вдовець: саме тут возний Луцького повіту Юрій Рогачовський повинен був, за дорученням старости князя Богуша Корецького, вручити А. Куневському позов за скаргою П. Бучайського стосовно цього наїзду⁸⁸.

Відомо також про наїзд на ту саму половину Кунева, здійснений князями Кириком Ружинським і Матисом Вороницьким 9 березня 1576 р., через шість днів після смерті Андрія Куневського. У наїзді, про який дізнаємося зі скарги П. Бучайського, висловленої від свого й дружини своєї імені 15 березня перед Луцьким гродським урядом, взяло участь кількадесят осіб «з рознымъ орджьемъ», які, «лежачи и мешькаючи» в кунівських підданих, силоміць брали на коней сіно й овес та всіляку живність, поводитися, «яко головнии неприателъ». Ці піддані 10 березня розповіли про дії нападників возному Богданові Коптевицькому. Він, до речі, ще застав у Куневі М. Вороницького «съ почтьомъ немалымъ»⁸⁹. Причину наїзду П. Бучайський обходить мовчанням.

Під час своїх відвідин Кунева у 1577 р. Л. Пісочинський побував у містечку Дорогобужі (розташованому на північ від Кунева)**. Тут 18 квітня він

⁸⁶ Там само. Спр. 4046 П, арк. 34.

⁸⁷ Там само. Спр. 4043 П, арк. 110–110 зв.

⁸⁸ Там само. Арк. 112.

⁸⁹ Там само. Арк. 125; ЦДІАУК. Ф. 25 (Луцький гродський суд), оп. 1, спр. 16, арк. 69–70.

* Малося на увазі безкоролів'я в Речі Посполитій після смерті 7 липня 1572 р. Сигізмунда Августа.

** Нині Дорогобуж – село Гошанського району Рівненської області.

возному Юрієві Рогачовському, який прибув на похорон у тамтешньому монастирі Іванової Хребтовичової Бугуринської (Л. Пісочинський сюди приїхав, імовірно, з тією ж метою), виклав свою скаргу на П. Бучайського, глузливо назвавши його якимсь («неакии»), хоча той не один рік уже був його вітчимом, таким, що ніде не має осілости (ніби той і не жив з його матір'ю в Куневі) і нікому не служить. За зізнанням цього возного перед Луцьким гродським урядом від 22 квітня, Л. Пісочинський «при згромаженю вели зацных [гідних] людєи» оповів, що 8 квітня П. Бучайський без жодної причини, зумисно й намагаючись його знеславити («о голос приправити»), в його, Лаврина, кунівському домі «неотповедне, обычаем непристойным, зрадецкии» завдав йому дві ножові рани. Лаврин у тому ж монастирі показав багатьом з присутніх свої «весми шкодливыє» рани – «над левым боком понижеи персеи, недалеко сердца» і «в правомъ плечи». Далі він розповів: вважаючи, що його від поранень чекає неминуча смерть, П. Бучайський разом з Васечком, його, Лаврина, паробком, підданим («отчичомъ») з двору в Татаринівцях, «обычаем злодеиским», вночі виламав у тому ж домі комори і забрав у них дві скрині – його, Лаврина, і його сестри Овдотті (в кожній з них було чимало речей*), забрав також з кунівського двору чотирьох коней і виїхав з цим усім до села Болотківці, а звідти – до села Сіянци (обидва села, розташовані неподалік від Кунева, належали його приятелєві Григорієві Дчусі)**. Цього Бучайському було мало – переймаючи на дорогах кунівських підданих, він їх б'є і мордує, відбирає у них коней і вози, всіляко ображає їхнього пана, погрожує йому фізичною розправою і спаленням його Кунівського маєтку. Того ж 18 квітня, на прохання Л. Пісочинського, його приятелі Ярофій Гостський, Михайло Дчуса, Демид Козинський та Іван Звір («Звер») з возним їздили до Болотківців, де розповіли Г. Дчусові про скоєне П. Бучайським. Та той заявив, що про це нічого не знає, хоча П. Бучайський часто буває («перемешкивает») у нього, а 17 квітня покинув його, залишивши чотирьох коней (Г. Дчуса пообіцяв нікому їх не видавати «до skutочное о то росправы»). Там же, в Болотківцях, Ян Ресевський (у зізнанні возного не сказано, хто він) визнав перед возним і згаданою шляхтою, що 17 квітня бачив П. Бучайського в сіянецькому дворі з тлумаком («тлумокъ») Л. Пісочинського, в якому були

* У скрині Л. Пісочинського були: ланцюг вагою 100 червоних («черлєных») золотих (за виготовлення його заплачено десять червоних золотих), 200 червоних золотих, 98 старих талярів, 47,5 копи грошів, тузін ложок вагою 5,5 гривні срібла, дві пари соболів (коштували 50 польських золотих), три золотих персні (коштували 26 червоних золотих), сигнет (перстень з печаткою) вагою сім червоних золотих з гербом (в ньому орел з двома головами), штука голландського полотна (куплена в Гданську за сім золотих), 11 голландських і коленських кошуль, 15 хусток, різні документи; в скрині Овдотті: два «позолотистих» пояси (коштували 10 і 24 копи), 15 кіп і 10 червоних золотих, 20 «вышиваных и посполитых белых панєнских» кошуль, п'ять «шитих» рушників, півштуки коленського полотна (куплено за три золоті), штука чорного мухоєру (придбано за п'ять золотих), багато інших речей «бєлыхъ головъ».

** Нині ці села належать до Острозького району Рівненської області.

тузін ложок «под гербомъ его» і золотий ланцюг, та що при ньому той вийняв звідти п'ять кошуль з голландського полотна Лаврина і сказав, що поверне взяте йому після того, як той поверне йому його речі; Я. Ресевський додав, що, лишивши в Сіянях тлумак, П. Бучайський подався до Богурина*. Почувши це, М. Дчуса пригадав, що 17 квітня бачив П. Бучайського в Богурині і радив йому, знаючи від Л. Пісочинського про скоєне, повернути нагробоване; та той відповів так само, як і Я. Ресевському⁹⁰.

Вчинок П. Бучайського був виявом крайнього загострення відносин між ним і Л. Пісочинським, спричиненого, як можна здогадуватися, грубим ставленням його до Лавринової матері та недбалим його господарюванням у Куневі під час тривалої відсутності в ньому Лаврина. Дійшло навіть до того, що Л. Пісочинський вигнав П. Бучайського з Кунева; на цю думку наводять наслідки згаданого нічного нападу П. Бучайського на дім Л. Пісочинського, в якому мешкала з дітьми його мати.

Продовження щойно наведеної розповіді знаходимо в листі П. Бучайського, писаному в Куневі 5 травня 1581 р. і даному Л. Пісочинському⁹¹. Тут П. Бучайський, визнаючи свою провину за скоєне, зазначає, що він за вироком полюбовних суддів («з выналезку сполныхъ п̄новъ приятель нашихъ»), винесеним 23 травня 1577 р. у сіянецькому домі Григорія Дчуси, повернув Л. Пісочинському нагробоване, згідно з тим же вироком, повинен був за поранення відсидіти у вежі, що над воротами Луцького замку, рік, починаючи з першого червня 1577 р., «з прозбою»**, а потім у кунівському домі перепросити потерпілого, та не зміг цього зробити. Настигши його у війську Речі Посполитої під Великими Луками***, Л. Пісочинський хотів було за це подати на нього скаргу на суд гетьмана⁹², але за клопотанням («за вложенемъ») приятелів (не сказано, яких і чиїх) відклав виконання сидіння і перепрошення («доброго слова приреченє») на час після свого і П. Бучайського повернення з війни. Як цей час настав, то на прохання П. Бучайського та його приятелів Михайла Дчуси і Семена Єловича Букоємського Л. Пісочинський пристав тільки на його перепрошення і дозволив йому «до своее доброе воли» мешкати в Куневі з умовами,

⁹⁰ ЛНБ НАН України, від. рукописів. Ф. 5, оп. 1, спр. 4044 П, арк. 5–5 зв.; ЦДІАУК. Ф. 25, оп. 1, спр. 17, арк. 262 зв. – 263 зв.

⁹¹ ЛНБ НАН України, від. рукописів. Ф. 5, оп. 1, спр. 4044 П, арк. 94–95 зв.

⁹² Мається на увазі гетьман польний коронний (і кам'янецький каштелян) Миколай Сенявський; уряд гетьмана великого коронного був у той час вакантний (Urządniczy centralni i nadworni Polski XIV–XVIII wieku: Spisy / Opracowali K. Chłapowski, S. Ciara, Ł. Kądziała i inni. Pod redakcją A. Gašiorowskiego. Kórnik, 1992. S. 42, 46).

* Богурин звався також Бугрином. Нині це село Бугрин Гошанського району.

** Сидіти «з прозбою» означало, зі слів Наталії Старченко, сидіти частину визначеного судом терміну – з дозволу того, хто був для винуватця позивачем і на прохання останнього та його приятелів.

*** Це сталося у 1580 р., коли польський король Стефан Баторій у війні Речі Посполитої з Московською державою тримав в облозі й здобув місто-фортецю Великі Луки.

що той спільно зі своєю дружиною має запобігати втечам підданих («розезиття людєи») і всіляким їм кривдам, забезпечувати («перестерегати») в цьому маєтку порядок, не заважати урядувати в ньому Михайлові Павловичу (про М. Павловича див. далі) і на вимогу його, Л. Пісочинського, звідти з дружиною вибути («вырумоватися»), залишивши йому будівлі двору, коней, худобу, двірське гумно й усе домашнє начиння та компенсувавши всі заподіяні маєткові шкоди; якщо ж П. Бучайський спротивиться цьому вибуттю, то Л. Пісочинський залишає за собою право домагатися через королівський або будь-який інший суд у Короні (Польському королівстві) і Литві (Великому князівстві Литовському), або навіть від того пана, в котрого той перебуватиме на службі, обов'язкового покарання його сидінням у вежі і перепрошенням, а також відшкодуванням збитків у маєтку, причому на суд він повинен з'явитися обов'язково, персонально і без свого уповноваженого («умоцваного»), розгляд його справи повинен бути одноразовий і з обов'язковим виироком, він не має права апелювати на останній. Навіть якщо Л. Пісочинський не вдається до суду, читаємо в листі П. Бучайського, то все одно на його вимогу цей повинен покинути Кунів і, в рахунок заподіяних шкод, залишити йому свою рухому маєтність та відсидіти у вежі і перепросити.

Забігаючи наперед, зазначимо, що дальші відносини між Л. Пісочинським і П. Бучайським фіксуються наявними документами від 1586 р. У своєму листі від 16 листопада цього року, виданому Л. Пісочинському, Марія Бучайська запевнила його, що вона не давала жодних підстав для чутки, котра, за його відомостями, «оголошається» її чоловіком, начебто він має від неї «нѣякоєсь» право на половину Кунева, вона ж бо свідомо того, що цей маєток є власністю її сина⁹³. Даний лист писано в Юськівцях, де у той час Л. Пісочинський, котрий був уже брацлавським підкоморієм, мав свою резиденцію, очевидно, в дворі, де колись мешкали Андрій Юхнович Куневський з дружиною та його брат Михайло, після того як у 1563 р. вибралися з Кунева: мешкати в Куневі поряд з П. Бучайським Л. Пісочинський не бажав. В Юськівці М. Бучайська перебралася, імовірно, з дітьми, за наполяганням останнього на початку вересня того ж таки 1586 р. Про це дізнаємося з позову каптурового суду Волинського воєводства⁹⁴ від 19 березня 1587 р., адресованого Л. Пісочинському за скаргою П. Бучайського. Звинувативши відповідача в тому, що той вдається щодо нього до образ і погроз, зокрема до погрози відібрати в нього його, П. Бучайського, маєток Кунів і вигнати («вырукговати») його звідти, позивач вказав на те, що той спричинив 2 вересня напад на Кунів юськівського боярина Стареховського і через нього вмовив свою матір без чоловіка переїхати в

⁹³ ЛНБ НАН України, від. рукописів. Ф. 5, оп. 1, спр. 4046 II, арк. 20–20 зв.

⁹⁴ Каптурові суди діяли у воєводствах Речі Посполитої під час безкоролів'я замість градських і земських судів, які тоді не працювали. На 1586–1587 рр. припадає безкоролів'я після смерті Стефана Баторія. Див.: *Старченко Н.* Каптуровий суд Волинського воєводства часів Третього безкоролів'я // *Записки НТШ.* Львів, 2006. Т. ССLI: Праці Історично-філософської секції. С. 439–498.

Юськівці. За позовом, вона забрала з собою і те, що належало П. Бучайському, а саме: 200 кіп готівки, тузін срібних ложок (коштували 10 кіп), три срібних кубки (коштували вісім кіп), два коберці (килими; коштували 14 польських золотих) і, на 300 кіп, інші речі. Позов містить також невдоволення П. Бучайського тим, що його дружина заявила перед Кременецьким гродським урядом, що з ним мешкала в Куневі з дозволу Л. Пісочинського, бо він, П. Бучайський, ніколи цього не визнавав і вважає Кунів своєю власністю⁹⁵.

Даний позов був виданий у відповідь на позов того самого каптурового суду від 27 лютого 1587 р. П. Бучайському за скаргою Л. Пісочинського про те, що той не виконує його вимогу виселитися з Кунева, де йому він, позивач, дозволив мешкати з умовою, що той має вибратися з цього маєтку на таку вимогу. Мало того, сказано в позові, П. Бучайський пустошить маєток, зокрема пущі, й наніс шкод на 600 кіп. До речі, на підставі цього документа можна твердити, що П. Бучайський таки не сидів у вежі, бо Л. Пісочинський, читаємо в ньому, «іако чоловікъ доброе славы а спокоиный, толко на пере-прошењу перестал [пристав]»⁹⁶.

Невдовзі листом з Кунева від 26 березня 1587 р. М. Бучайська, її чоловік та їхній син Лаврин повідомили Л. Пісочинському, що вони перед Кременецьким земським урядом повністю відмовилися від будь-яких претензій на Кунів і що на його вимогу «вирумовалися» звідти⁹⁷.

Опинилися Бучайські, як видається, в Луцьку: тут з'явилися 7 квітня того ж року їхній щойно цитований, але текстуально дещо інший, лист⁹⁸ та лист подружжя Бучайських Л. Пісочинському про те, що він віддав їм у заставу за 40 кіп свою половину Кунева до свята Успіння Богородиці 1581 р. з умовою, що вони не повинні обтяжувати надмірно підданих повинностями, збирати на себе мита, а повинні своєчасно вибратися звідти зі всією своєю маєтністю, працею кунівських підданих зібрати засіяні для них зернові, вимолотити і вивезти зерно до Різдва 1588 р.* не далі п'яти миль від Кунева, туди, куди вони, Бучайські, захочуть, причому Л. Пісочинський зобов'язався провести це вивезення. У разі ж їхнього невиїзду з Кунева, мовилося далі в листі, Л. Пісочинський може на свій розсуд їх «вирумовати»⁹⁹. 13 квітня луцький

⁹⁵ ЛНБ НАН України, від. рукописів. Ф. 5, оп. 1, спр. 4046 II, арк. 26.

⁹⁶ Там само. Арк. 25. Див. документ № 4 в додатку.

⁹⁷ Там само. Арк. 27–27 зв. Цей лист згодом був уписаний в луцьку гродську книгу, а 20 червня 1588 р. відповідний випис з даної книги вписано в луцьку земську книгу (Там само. Арк. 37–37 зв.). ЦДІАУК. Ф. 26, оп. 1, спр. 61, арк. 150 зв.–152 зв.

⁹⁸ ЛНБ НАН України, від. рукописів. Ф. 5, оп. 1, спр. 4046 II, арк. 29–29 зв.; ЦДІАУК. Ф. 25, оп. 1, спр. 37, арк. 313–315 зв.

⁹⁹ ЛНБ НАН України, від. рукописів. Ф. 5, оп. 1, спр. 4046 II, арк. 33–33 зв.; ЦДІАУК. Ф. 25, оп. 1, спр. 37, арк. 318–320. 13 квітня того ж року цей лист вписано в луцьку гродську книгу (ЛНБ НАН України, від. рукописів. Ф. 5, оп. 1, спр. 4046 II, арк. 39–40; те саме: Там само. Арк. 41–42; ЦДІАУК. Ф. 25, оп. 1, спр. 37, арк. 311–313).

* Тобто до початку 1588 р. за старим стилем. Від 1583 р. у Волинському воєводстві діяв новий стиль.

земський возний Іван Білокриницький зізнав перед Луцьким гродським урядом, що на прохання Л. Пісочинського він 9 квітня ув'язав Бучайських у заставлену їм половину Кунева¹⁰⁰.

Заставна угода спрацювала лише частково або не спрацювала зовсім через конфлікт («зваду») між Л. Пісочинським і П. Бучайським, про який довідуємося з листа М. Бучайської від 25 травня 1587 р. з Сіянцив, куди вона змушена була вибратися з Кунева з чоловіком до приятеля останнього Григорія Дчуси після того, що сталося. За листом, П. Бучайський, виїжджаючи, прихопив із собою речі Л. Пісочинського (ланцюг вагою у 100 червоних золотих, тузін ложок вагою у шість гривнів срібла); довідавшись про це, Л. Пісочинський затримав («загамовал») у Куневі речі П. Бучайського (по два панцирі, шишаки, забрала, сагайдаки, шаблі, рушниці, три кошулі, шатну щітку, обцух). Згідно з тим же листом, за намовою М. Бучайської і приятелів чоловік повернув їй узяті речі, 26 травня вона мала віддати їх Л. Пісочинському в присутності возного Петра Посника, а Л. Пісочинський мав віддати їй чоловікові речі¹⁰¹.

8 квітня 1587 р. був виданий позов духовного суду Луцько-Острозької православної єпископії П. Бучайському в справі за скаргою його дружини про порушення ним норм подружнього життя, зокрема про те, що він виявляє надмірну чоловічу увагу до своїх падчериць Овдотті і Настасії¹⁰².

На лютий-березень 1594 р. припадає спалах неприязні між Л. Пісочинським і Лаврином Бучайським. Почалося з того, що на території окольного замку в Острозі 11 лютого, за версією Л. Пісочинського, йому заступили «добровільну дорогу» Л. Бучайський з батьком і своїми слугами та «помічниками» і ображали його («отповеди быти оказуєть»), хтось з них стріляв, у відповідь на що його, Л. Пісочинського, слуга Трохим Лединський ненавмисне («невинне») Л. Бучайського поранив у голову¹⁰³; за версією Л. Бучайського, йому дорогу заступив Л. Пісочинський зі своїми слугами і помічниками і «непобожне, нелицотиве, шкодливе» його було поранено, до того ж захоплено у нього сім червоних золотих, два персні (коштували 50 червоних золотих), пулгак (вид вогнепальної зброї; коштував шість талярів), шаблю (коштувала 15 червоних золотих)¹⁰⁴. Полюбовні судді луцький війський і

¹⁰⁰ ЛНБ НАН України, від. рукописів. Ф. 5, оп. 1, спр. 4046 II, арк. 36. 15 червня 1588 р. випис з луцької гродської книги з цим зізнанням возного внесено в кременецьку земську книгу (Там само. Арк. 69–69 зв). Варто вказати на виданий П. Бучайським Л. Пісочинському лист, писаний теж у Луцьку 8 квітня 1587 р., в якому сказано, що той винен йому 100 кіп, у разі ж як, зваживши на його, П. Бучайського, «послугу», князь Василь-Костянтин Острозький дасть йому «з ласки своєї» якийсь свій маєток, Л. Пісочинський поверне тільки 30 кіп й отримає від нього, П. Бучайського, лист, яким той зобов'язався віддати позичену суму (Там само. Арк. 35).

¹⁰¹ Там само. Арк. 47–47 зв.

¹⁰² Там само. Арк. 34. Див. документ № 5 в додатку.

¹⁰³ Там само. Спр. 4048 II, арк. 18.

¹⁰⁴ Там само. Арк. 30.

острозький староста Ждан Боровицький, острозький понамісник Ієв Білчинський, Василій Боровицький і Михайло Болгарин, вислухавши в Острозі обидві сторони, 15 лютого постановили, що Л. Пісочинський Л. Бучайському «заступованъе» дороги, «стрелпане» і завдані «кривды» та «недваженье» «отступил» і «отпустил», що ж до поранення Л. Бучайського, то Т. Лединський повинен його перепросити (і вже перепросив) і дати два польських золотих на його лікування¹⁰⁵. Т. Лединський дав-таки ці золоті цирульнікові («балверу»), що видно з його оповідання перед Ієвом Білчинським 10 березня¹⁰⁶. 23 березня був виданий позов Кременецького гродського суду Л. Пісочинському за скаргою Л. Бучайського в справі тієї ж «острозької» події¹⁰⁷. Схоже, позивача не задовільнив вирок полюбовного суду. Може, він мав рацію, оскільки, як видається, вирок був більше на користь його опонента. Через що стався конфлікт, довідатися не вдалося, тому що те місце в згаданому позові, де про причину чи привід його ідеться, пошкоджене (в інших документах, що стосуються конфлікту, відсутні навіть натяки про його причину).

26 лютого 1594 р. датовано вписаний тоді ж у кременецьку земську книгу лист Л. Пісочинського в справі його матері, «белое головы летнее», П. і Л. Бучайських (також Марини, тітки Л. Пісочинського, і її чоловіка Льва Вороницьких); з листа можна зрозуміти лише те, що його, Л. Пісочинського, ці особи позивали на минулі (1594 р.) трикорольські роки* і на теперішні роки, що відкрилися через шість тижнів після відкриття цих трикорольських років¹⁰⁸.

* * *

Через свою зайнятість на службі в королівській канцелярії Л. Пісочинський не мав змоги тривалий час перебувати в кунівському маєтку, щоб приділяти йому належну увагу. Разом з тим він зневірився в здатності своєї матері управляти ним. Ось чому Л. Пісочинський віддав цей маєток в урядування («въ опеку и оборону») острозькому старості Михайлові Павловичу¹⁰⁹. 9 вересня 1577 р. Л. Пісочинський оголосив про це своїм

¹⁰⁵ Там само. Арк. 18.

¹⁰⁶ Там само. Арк. 28.

¹⁰⁷ Там само. Арк. 30.

¹⁰⁸ Там само. Арк. 27; ЦДІАУК. Ф. 22 (Кременецький земський суд), оп. 1, спр. 9, арк. 116 зв. Згадані тут роки, що відкрилися в лютому, слід розглядати як свого роду продовження трикорольських років: згідно з Другим Литовським статутом (Статути Великого князівства Литовського. Т. II. С. 104), у Волинському, Київському і Брацлавському воєводствах скликалися земські судові роки тільки в січні, вересні і в травні або червні.

¹⁰⁹ З молодих своїх літ М. Павлович перебував на службі у маршалка Волинської землі, київського воєводи і володимирського старости князя В.-К. Острозького. Перша відома згадка про нього як острозького старосту припадає на 19 травня 1574 р. (Тесленко І. Боротьба за Острог: князь Острозький проти острозького старости // СОЦІУМ: Альманах соціальної історії. К., 2003. Вип. 3. С. 109; ЦДІАУК. Ф. 21 (Кременецький гродський суд), оп. 1, спр. 24, арк. 33 зв.). М. Павлович володів частиною згаданого вище села Болотківці (ЛНБ НАН України, від. рукописів. Ф. 5, оп. 1, спр. 4046 II, арк. 96).

* Ці роки розпочиналися наступного дня після римо-католицького свята Трьох Королів, яке відзначається 6 січня.

кунівським підданим, зібраним в його дворі. З нагоди цієї віддачі був складений реєстр підданих*, скріплений печаткою Л. Пісочинського і печаткою возного Луцького повіту Богдана Коптевицького, котрий з двома шляхтичами, що його супроводжували, був очевидцем того, що в Куневі відбувалося. Водночас Л. Пісочинський призначив підданого Кунця Івановича кунівським урядником** і доручив йому під контролем М. Павловича доглядати за виконанням підданими повинностей, вести облік доходів, віддавати їх його, Л. Пісочинського, матері, а йому самому – їх «остаток». Власник маєтку зобов'язав М. Павловича «непорядку всякого и спустошення того имени перестерегати и *от* кривдъ боронити, справедливости людеи доводити», крім того, в разі смерті його, Лаврина, матері і за відсутності його в Куневі при цьому – взяти в опіку кунівський двір з гумном, худобою та іншою нерухомою маєтністю. М. Павлович одержав право змістити Кунця Івановича з його урядництва і призначити на його місце іншу особу. Натомість, Л. Пісочинський застеріг за собою право будь-коли відібрати маєток у М. Павловича¹¹⁰.

Як неважко здогадатися, Л. Пісочинський повністю усунув свою матір від урядування в приналежній йому половині Кунева. Не вказав він, однак, який зиск мав від урядування перепадати М. Павловичу.

Про все бачене ним у Куневі возний Б. Коптевицький зізнав 13 вересня перед Луцьким гродським урядом, причому в присутності Л. Пісочинського. Останній як зацікавлена особа просив це зізнання вписати в гродську книгу. Характерно, що в ньому жодним словом не згадано П. Бучайського. Чи не тому, що у той час його в Куневі не було, оскільки Л. Пісочинський був проти перебування його в ньому?

М. Павлович урядував у Куневі до своєї смерті – до літа 1585 р. (увесь цей період він був острозьким старостою). 20 лютого 1586 р. його вдова Марія Василівна, луцька войська¹¹¹, видала спільно з їхнім сином Прокопом на вимогу Л. Пісочинського лист, писаний в Острозі¹¹², де, очевидно, вона мешкала, яким засвідчила, що повернула йому реєстри кунівських підданих і випис з луцької гродської книги***.

¹¹⁰ ЛНБ НАН України, від рукописів. Ф. 5, оп. 1, спр. 4044 II, арк. 15–15 зв.; ЦДІАУК, ф. 25, оп. 1, спр. 17, арк. 645 зв. – 646 зв.

¹¹² М. Павлович став луцьким войським за королівською номінацією від 13 травня 1585 р. (Urządnicy wołyńscy... S. 101).

¹¹² ЛНБ НАН України, від. рукописів. Ф. 5, оп. 1, спр. 4045 II, арк. 136. Див. документ № 3 в додатку.

* Цей документ містив, імовірно, лише перелік голів господарств відповідно до розмірів земельних наділів останніх.

** З документа, про який ітиметься дещо нижче, видно, що як кунівський урядник Кунець Іванович був отаманом, тобто старостою.

*** Мався на увазі випис уписаного в книгу 13 вересня зізнання возного Богдана Коптевицького.

Видається, що більше Л. Пісочинський не вдавався до віддачі свого маєтку в тимчасове володіння. В усякому разі жодних відомостей про таку віддачу в подальшому в його архіві не виявлено.

Через чотири дні після смерті Андрія Юхновича Куневського, а саме 7 березня 1576 р., його другий внук Андрій Ісвович Куневський з'явився в Куневі з возним Кременецького повіту Василем Рилом. Разом з ним сюди прибули як свідки князь Матис Вороницький, Гаврило Сошенський і Кіндрат Посник. Прибуття їх було спричинене претензією Андрія на половину Кунева, що нею володів Лаврин, як на свою власність («до *отчизны своеѣ власноеѣ*»), оскільки Андрій вважав себе по прямій чоловічій лінії («по мечу») спадкоємцем, причому єдиним, маєтковою спадщини свого діда. Почувши від Андрія про його претензію, мати Л. Пісочинського, з якою він зустрівся в її кунівському дворі, заявила йому, зі слів названого возного, котрий 15 березня перед Кременецьким гродським урядом розповів про свої відвідини Кунева: «*ка тебе, п̄не Андрею, не знам, и ж бы ты былъ внукъ п̄на отца нашего, и тебе, деи, того имени Кунева не поступлю, а будеш ли са напирати, тогды ѡзмешъ кием по хребту и по череву*». Марія Бучайська явно кривила душею, кажучи, що не відає про Андрія як внука її батька. Кривила вона душею і тоді, коли сказала одразу після щойно заявленого нею: «*кгды са доведаю, естли ты внук п̄на Куневского, п̄на отца нашего, а кгды, деи, лет доростеш, тогды, деи, ка тебе тоѣ имене твое и маєтности отца нашего а дида твоего, которые тепер менуеш, поступлю*»¹¹³. Немає сумніву, що вона за всяку ціну захищатиме володільчі права свого сина на Кунів, та й не мала вона права самовільно розпоряджатися його власністю.

Тоді ж і там само Андрій возному розповів, що, за його відомостями, в кунівському дворі наявні: два ковші вагою шість гривнів срібла, сім кубків з 11 гривнів срібла, два тузіни ложок з півчверті гривнів срібла, вісім олив'яних (з цину) великих ложок, шість полумисків, два тузіни талярів, мідний пивний котел, три малих котли, вісім їзних коней, 18 волів, 64 корови, жита 72 маці і чотири стоги (в кожному по 40 кіп снопів), ячменю 60 мац, вівса 80 мац і чотири стоги.

Вислів «до *лет доростеш*» у заяві Марії Бучайської Андрієві означав, що у березні 1576 р. він ще був неповнолітній, тобто не мав 17 років. Цей висновок підтверджується тим, що в документі, про який ітиметься далі, сказано, зі слів Андрія, що після смерті його батька він «барзо мал зостал», а батько, як вище сказано, помер 1566 р.

Після того, що відбулося у березні 1576 р. у Куневі, Андрій робив безуспішні спроби купити у Л. Пісочинського половину цього села або обміняти її на якийсь свій маєток, розташований у Кременецькому повіті. Про це зустрічаємо згадку у свідченні кременецького підсудка Савина Єловицького, да-

¹¹³ Там само. Спр. 4043 II, арк. 123.

ному 28 травня 1589 р. у Красноставі, на прохання, як можна здогадуватися, Л. Пісочинського¹¹⁴.

28 березня 1585 р. датовано позов Луцького земського суду, виданий за скаргою Андрія, який містить звинувачення Л. Пісочинського, його матері й П. Бучайського у протиправному держанні половини Кунева в опіці (тільки цим терміном у даному документі, зі слів Андрія, охарактеризовано держання) від 2 березня 1576 р., тоді як Андрій Юхнович Куневський помер наступного дня¹¹⁵. Документ містить перелік маєтностей, якими після згаданої смерті заволоділи в Куневі відповідачі. Перелік настільки докладний і цікавий, що наводимо увесь документ у додатку № 2 до даної публікації*. Вкажемо тут лише на те, що відомості про маєтності відносяться окремо до частини Андрія і частини Михайла Юхновичів Куневських, що суперечить твердженню деяких джерел (див. вище) про маєткову нероздільність половини Кунева. Можливо нероздільсть полягала тільки в тому, що інтереси цієї половини назовні представляв А.Ю. Куневський; його брат постійно в документах фігурує в тіні. У частині першого з них, згідно з позовом, у 1576 р. налічувалося господарств подворищних (тяглих) 23, підсусідків сім, путних бояр два, в частині Михайла – відповідно 25, вісім, два; там же сказано, що з обох частин за час держання від 1576 р. через «превеликиє утиски над повинности» втекло («проч пошли») 27 тяглих господарств, чим нанесено шкод на півтори тисячі кіп. Позивач звинуватив відповідачів і в тому, що вони «жадного накладу [затрат] на єго самого и на науку єму до школ, яко належит хрестіанским ѿбичаемъ, накладат ... не хотели»¹¹⁶.

Цей позов викликав відповідачів на святотроїцькі роки 1585 р.¹¹⁷ Та дожити Андрієві Куневському до їх відкриття, тобто до 22 травня, не судилося, бо він загинув¹¹⁸ – «за нещастнымъ припадкомъ ѿт злых людєи жыдовъ луцкихъ забитьъ», як сказано в позові Луцького земського суду

¹¹⁴ Там само. Спр. 4046 П, арк. 97. Красностав або Хлапотин не пізніше 1573 р. відомий як містечко Луцького повіту (*Заяць А.* Урбанізаційний процес... С. 56). Нині це село Красностав Славутського району Хмельницької області.

¹¹⁵ ЛНБ НАН України, від. рукописів. Ф. 5, оп. 1, спр. 4045 П, арк. 79–80. 5 квітня 1585 р. возний Ігнат Покошовський увіткнув цей позов у ворота кунівського двору (Там само. Арк. 80 зв.).

¹¹⁶ Там само. Арк. 79–80. 3 серпня 1572 р. мати Л. Пісочинського з половини Кунева здала побор (поземельний податок) з десяти димів (господарств) і восьми огородників (Там само. Спр. 4043 П, арк. 114). Ці цифри порівняно з цифрами щодо чисельності господарств підданих, наведеними в позові від 28 березня 1585 р. для 1576 р., виглядають явно заниженими. Підтверджується думка дослідників про малу вірогідність тогочасних поборових реєстрів.

¹¹⁷ Ці роки розпочиналися наступного дня після римо-католицького свята Святої Трійці. У 1585 р. Трійця припала на 21 травня (Археографический календарь... С. 34).

¹¹⁸ ЛНБ НАН України, від. рукописів. Ф. 5, оп. 1, спр. 4046 П, арк. 126 зв. (згадка про загибель А. Куневського в декреті Луцького земського суду від 19 січня 1590 р.).

* Джерела вміщеної в ньому інформації позов не подає. Сумніватися в її правдивості не доводиться, зваживши на публічний характер позову.

від 29 березня 1589 р. Л. Пісочинському, виданому за скаргою Андрієвої сестри Магдалени та її чоловіка Ждана Долотецького¹¹⁹. З позову дізнаємося, що Магдалена, як і її брат, залишилася після смерті їхнього батька «барзо малою» і що по смерті брата вважає себе його спадкоємницею, має право «дєдистое» на половину Кунева. Вона також твердить, що Л. Пісочинський від 1576 р. одержав від «опікування» цим маєтком 5000 кіп, а також 1000 кіп за користування домовим скарбом («сприатом домовыми»), по 500 кіп щороку від двірського (фільваркового) господарства та повинностей підданих і що втрати від втечі 27 тяглих господарств (див. про останні дещо вище) становлять 3500 кіп. Даний позов вимагав, щоб Л. Пісочинський з'явився на святотроїцькі роки. Слідів обговорення його на цих роках виявити не вдалося, імовірно тому, що воно не відбулося.

В особі Магдалени і Ждана Долотецького Л. Пісочинський зустрів серйозних і наполегливих опонентів. Для захисту своїх прав він цього разу вдався, зокрема, до таких двох кроків. Спершу спричинився до появи 28 травня 1589 р. у містечку Красноставі ідентичних за змістом листів київського підстоля Василя Мощеницького¹²⁰, Прокопа Павловича (сина згадуваного вище Михайла Павловича)¹²¹, кременецького підсудка Савина Єловицького¹²² і київського хоружого Василя Шашковича¹²³. Автори листів в унісон твердили, що Л. Пісочинський половину Кунева «правом вечнымъ спокоине держит, ѓживаєт» від часів Сигізмунда Августа. Вони також вказали на те, що через свою службу «при дворє» короля Лаврин не завжди перебував у Куневі, але що його мати зі своїм чоловіком П. Бучайським увесь (!) вказаний період тут «перемешкивала». На останню обставину було звернено увагу з метою засвідчити, що Л. Пісочинський безперервно володів і володіє даним маєтком, бо ж у його відсутність мати управляла ним. Цю безперервність ілюструє і підкреслення П. Павловичем у його листі того, що його батько певний час урядував у Куневі за згодою Лаврина¹²⁴. А 5 червня того ж року Лаврин показав луцькому підстарості Остафієві Єловичу Малинському королівський лист «до ѓрядов всяких» (зокрема до уряду Луцького староства), який зобов'язав їх, «абы с книг ѓрядовыхъ всѣ sprawy, его млсти [Л. Пісочинського] власне належачие и естли бы сиа нашли емѢ противные, ѓрядовне [офіційно] выданы были» (ішлося про видачу виписів (копій) з книг. – М.К.). Виявлення цих «справ» лист доручив возному, якого Л. Пісочинський оберє («способил»).

¹¹⁹ Там само. Арк. 82–83. 31 березня возний Луцького повіту Іван Зарецький увіткнув цей позов, «нескробаны и не мазаны», у ворота кунівського двору (Там само. Арк. 83 зв.; те саме: Там само. Арк. 84–85, 85 зв.).

¹²⁰ Там само. Арк. 95.

¹²¹ Там само. Арк. 96.

¹²² Там само. Арк. 97.

¹²³ Там само. Арк. 98.

¹²⁴ Подібним за змістом до наведених листів був лист Федора Путяти, написаний у грудні 1589 р. (Там само. Арк. 121 (через пошкодженість цього документа неможливо встановити, якого дня і де його складено)).

Возний Григорій Красносельський, приданий для цього названим підстаростою того самого дня, зізнав перед ним тоді ж, що він у супроводі двох шляхтичів у книгах луцької гродської канцелярії, починаючи від книги, яка велася з 1571 р. *, «справи жадное, жебы его млсти [Л. Пісочинського] была противная, а звлаща з стороны имени своего Кунева, которая бы праву albo держаню спокоюному и владзе его чимколвек перескажати мела, с паном писаром кгородским [Адамом Букоємським] не нашол». Возний подав також, що він виявив тільки документи, для Л. Пісочинського «пожиточные», і взяв копії з них¹²⁵. Чи подібна акція була проведена стосовно луцьких земських і кременецьких гродських та земських книг, невідомо.

У 1589 р. подружжя Долотецькі домоглися також видачі Луцьким земським судом адресованих Л. Пісочинському позовів з вимогою з'явитися на святоміхальські і трикорольські (1590 р.) роки, причому для кожного з них було видано два позови – по одному стосовно Кунева і приналежних до нього рухомостей, начебто колись присвоєних відповідачем всупереч праву**. Позови на святоміхальські роки датовані 11 і 12 серпня¹²⁶, на трикорольські – 18 листопада¹²⁷.

Про позови на святоміхальські роки доводиться сказати те, що було сказано стосовно згаданого позову на святотроїцькі роки. Інша доля спіткала «трикорольські» позови. При заслуханні їх судом 18 січня з боку позивачів наголошувалося на праві Магдалени на половину Кунева – як єдиної спадкоємниці її загиблого брата, останнього по чоловічій лінії потомка Андрія Юхновича Куневського, а Л. Пісочинський вдався до переліку всіх документів, на підставі яких він володіє цим маєтком як власністю*** і до посилок на Литовський статут 1566 р. як на правову основу цього володіння. 19 січня суд двома своїми декретами відхилив претензії Долотецьких щодо Кунева і рухомостей, зокрема щодо Кунева зазначив: Л. Пісочинського «въ спокоюном держаню и дживаню ... имени Кунева зо всеми его приналежностями оставуем и дтвержаем на вси потомные вечные часы с потомки его тым декре-

¹²⁵ Там само. Арк. 99–99 зв. Згаданий королівський лист був виданий 24 травня 1589 р. у Любліні (АРК, zesp. Archiwum Rodzinne Sanguszków, № 144, s. 103–104 (незасвідчена копія)).

¹²⁶ ЛНБ НАН України, від. рукописів. Ф. 5, оп. 1, спр. 4046 II, арк. 106–109 зв. На позовах возний Луцького повіту Іван Покощовський зробив напис про те, що 15 серпня він увіткнув їх у ворота кунівського двору.

¹²⁷ Там само. Арк. 115–118. 8 січня 1590 р. возний Луцького повіту Гаврило Дашковський (Дешковський) зізнав перед Луцьким земським урядом, що 23 листопада він увіткнув позови у ворота кунівського двору і «оповів» «челлади, которая на тот час в двори его млсти [Л. Пісочинського] у Кунове была, тыи позвы» (Там само. Арк. 120–120 зв.).

* Від 1571 р. тому, що в цьому році, нагадуємо, Андрій і Михайло Юхновичі Куневські продали свою половину Кунева Л. Пісочинському навічно.

** В позові від 29 березня йшлося і про Кунів, і про нерухомості.

*** Очевидно, Л. Пісочинському придалися результати згаданого вище пошуку цих документів у луцьких гродських (можливо, й земських) книгах.

том нашим». Долотецькі ці рішення опротестували і заявили, що вдаються стосовно них до апеляцій до коронного трибуналу. Суд їм дозволив апелювати. Та того самого дня Долотецькі перед тим же судом повідомили, що вони від апеляцій «добровольне *отступили*» і визнають за Л. Пісочинським «все» право на Кунів і рухомості¹²⁸. Після ухвалення цих декретів того ж таки дня Долотецькі подали для запису в луцьку земську книгу свій, датований тим самим числом, лист, яким повністю зреклися своїх претензій до Л. Пісочинського, викладених у спричинених ними позовах¹²⁹.

Незадоволення рішенням Магдалени активно висловлювала її рідна тітка Марина, дружина князя Льва Вороницького. Зокрема на трикорольських роках Луцького земського суду 1594 р. вона, як видно з декрету останнього від 17 січня, домагалася за позовом від 14 листопада 1593 р.¹³⁰ від Л. Пісочинського виділення їй у власність четвертої частини половини Кунева або сплатити їй же посаг в розмірі суми, в яку оцінювалась ця частина¹³¹. Марина розуміла, що від Л. Пісочинського вона нічого не доб'ється і що краще тому мати справу з Магдаленою. Проте Магдалена на цих роках дала знати, що позиція в справі маєтку, з якою вона визначилась ще на трикорольських роках 1590 р., є незмінною. На прохання Л. Пісочинського, 17 січня 1594 р. суд припинив розгляд цього позову – під тим приводом, що в ньому відсутній його титул (малося на увазі те, що Л. Пісочинський був брацлавським підкоморієм). Невдоволена цим Марина заявила про свій намір апелювати на це рішення до шляхетського трибуналу. Суд їй апелювати дозволив. Варто вказати на те, як Л. Пісочинський 17 січня на засіданні Луцького земського суду відповів на домагання Марини Вороницької щодо його половини Кунева: «того имени Кунева яко власное маєтности и дедичства своего справедливое и правне я самъ без жадныхъ *вчастников* [співвласників] дедичом и державцою естем и справоватися [судитися, відповідати] тог(о) никому есми не будъчи повинен, в том сия *освятчам*»¹³².

Апеляція на сесії (каденції) трибуналу в Любліні розглядалася 27 липня 1595 р. Вислухавши Марину Вороницьку і Л. Пісочинського, трибунал звільнив останнього від обов'язку відповідати на позов Луцького земського

¹²⁸ Декрет щодо Кунева: Там само. Арк. 126–130; ЦДІАУК. Ф. 26, оп. 1, спр. 7, арк. 325 зв. – 327; декрет щодо рухомостей: ЛНБ НАН України, від. рукописів. Ф. 5, оп. 1, спр. 4046 II, арк. 144–145; ЦДІАУК. Ф. 26, оп. 1, спр. 7, арк. 327–328.

¹²⁹ ЛНБ НАН України, від. рукописів. Ф. 5, оп. 1, спр. 4046 II, арк. 142–143; ЦДІАУК. Ф. 26, оп. 1, спр. 7, арк. 328–329; оригінал цього листа: ЛНБ НАН України, від. рукописів. Ф. 5, оп. 1, спр. 4046 II, арк. 140–141.

¹³⁰ ЛНБ НАН України, від. рукописів. Ф. 5, оп. 1, спр. 4047 II, арк. 139–139 зв. Наведений цей позов і в декреті Луцького земського суду від 17 січня 1594 р.

¹³¹ Див.: Статути Великого князівства Литовського. Т. II. С. 126; *Ворончук І.* Подружні зради як наслідок практики укладання шлюбів в Україні в XVI–XVII ст. (на матеріалах ранньомодерної Волині) // СОЦІУМ. 2006. Вип. 6. С. 174.

¹³² ЛНБ НАН України, від. рукописів. Ф. 5, оп. 1, спр. 4048 II, арк. 9–12; те саме: Там само. Арк. 13–15; ЦДІАУК. Ф. 26, оп. 1, спр. 9, арк. 178 зв. – 181 зв.

суду від 14 листопада 1593 р., визнав його право власності на половину Кунева – «для того, же от отца кнги Вороницкоє [А.Ю. Куневського] тые добра позваному вечне сѣть проданы а через вжо давностю земьскою затриманы»¹³³. Трибунальський декрет поставив, як виявилось, останню крапку в захисті Л. Пісочинським свого права власності на половину Кунева.

* * *

У 1586 р. Л. Пісочинський придбав другу половину Кунева. Протягом багатьох років власником цієї половини був згаданий вище стрисчний брат Андрія і Михайла Юхновичів Куневських Семен (Сенько) Федькович Куневський. Найраніша відома змістовна згадка про даний маєток сягає у 1574 р. У датованому 23 листопада цього року листі кременецького старости князя Януша Миколайовича Збараського, кременецького підкоморія Івана Патрикєвича Курозвонського, кременецького земського підсудка Савина Гнівошовича Словицького, кременецького земського писаря Григорія Болбаса Ростоцького, кременецького гродського судді Алексія Белецького і Ярофія Гостського, адресованому зем'янам Кременецького повіту Богданові, Іванові і Миколаєві Яцковичам Радогощським, читаємо, що Андрій Куневський сам від себе й іменем свого брата Семена Куневського скаржитися на них, Радогощських, за їхні наїзди на кунівські володіння, зокрема ті наїзди, які вчинені під час безкоролів'я, закінченого з обранням польським королем Генрика*; і «тепер» Радогощські, згідно з листом, «збожє дворное и подданных их куневских стадом потоптали, сеножати покосили а иншиє также стадом потоптали, а лєсы, боры, дерева бортные зо бчолами, запусты сами на свое потребы подданыи своимь и сторонним людем даючи рубати ... пустошити» кажуть. Андрій і Семен Куневські, сказано далі в листі, не раз попереджали («обносили») винуватців наїздів «врядовыми» (гродськими і земськими) напоминальними листами, закликали припинити наїзди. Цей лист урядників Кременецького повіту був також напоминальний¹³⁴.

26 липня 1577 р. Семен Куневський перед Луцьким гродським урядом скаржився на Петра Бучайського за те, що той «за власным росказанємь» свого приятеля Григорія Дчуси «з розмаитою стрелбою и брони, како ку воине», наїхав на його дім у Куневі і його, «чоловека безпечного, спокойного и ни в чом никому невинного», та його дружину Василису Ошовську «окрутне збилъ, змордовал и зранил», його дітей і челядь з цього дому геть порозганяв, слугу Миколая Дяка замордував, відбив замок від комори, розламав у ній скриню, з неї забрав лисячий кожух, лисячі хутра, саян (сукно), сім колен-

¹³³ ЛНБ НАН України, від. рукописів. Ф. 5, оп. 1, спр. 4048 II, арк. 103–104; те саме: Арк. 105–105 зв.

¹³⁴ Там само. Спр. 4043 II, арк. 115.

* Ідеться про безкоролів'я 1572–1573 рр. Дофін Генрик (Henry Valois) був обраний на польський престол у травні 1573 р., коронований 21 лютого 1574 р.; в червні 1574 р. потаємно і назавжди виїхав до Франції, де зайняв королівський престол як Генрих III.

ських кошуль, крім того, прихопив з собою два сідла, панцир, дві прилбиці (забрала), дві рогатини¹³⁵.

На 10 грудня 1577 р. припадає поява листа полюбовних суддів Михайла Ігнатовича Дчуси і Богдана Патрикєвича Радогостського (!) та возного Луцького повіту Льва Верховського, який торкається відносин Л. Пісочинського і Семена Куневського стосовно Кунева. Судді і возний, написано в листі, на прохання цих осіб (у випадку Л. Пісочинського – за посередництвом знайомого нам острозького старости Михайла Павловича) прибули до Кунева для вирішення між ними незгод («на помєркованє розниц») – у зв'язку з тим, що Семен позовом Луцького земського суду викликав на святоміхальські роки 1577 р. Л. Пісочинського стосовно того, що той не дозволяє йому збирати мостове мито за переїзд через річку Вілію й усе це мито привласнює собі, й стосовно того, що кунівські піддані Л. Пісочинського орють і засівають ниви на належних йому, Семенові, землях, зокрема в його частині церковної землі, з чого, до того ж, не дають десятини*. Семен показав суддям лист від 8 липня шостого індікту (цей індікт припадає на 1533 р., про що сказано вище), в якому йшлося про поділ Кунева між Юхном і Федьком Куневськими, і послався на ті місця в ньому, де подано, що митом слід користуватися спільно, і розписано, кому з них які «люди, дворища і землі» дісталися. Поставлені перед суддями кунівські піддані Л. Пісочинського Луцько Іванкович і Васько Королевич, «люди старые», зізнали, що засіяні ниви, про які мовиться в позові, належать Семенові, а на його церковній землі лише одна нива зорана і посіяна. Михайло Павлович, який представляв відсутнього Л. Пісочинського, засвідчив, що коли міст через Вілію пролягав в іншому місці, то куневські піддані спільно ним володіли, направляли і збирали мито, а міст, про який ідеться в позові, – новий, споруджений у половині Кунева, власником якої є Л. Пісочинський, тож нехай Семен буде міст у своїй половині цього села. Полюбовні судді постановили, що Андрій і Михайло Куневські неслухно заборонили Семенові збирати мито за переїзд діючим мостом, що тому Л. Пісочинський не повинен перешкоджати йому в його зборі, що вони мають спільно направляти міст і гать, і що піддані Л. Пісочинського не мають права самовільно користуватися Семеновими землями¹³⁶.

Своїм листом від 29 січня 1579 р., писаним у селі Букоймі**, Семен Федькович Єлович Куневський повідомив, що він за 800 кіп відпродав власну половину Кунева «братові» Григорієві Єловичу Букоємському¹³⁷. А 5 жовтня 1586 р. датовано лист сина Григорія Букоємського, на той час небіжчика, Ада-

¹³⁵ Там само. Спр. 4044 II, арк. 9; ЦДІАУК. Ф. 25, оп. 1, спр. 17, арк. 495 зв.

¹³⁶ ЛНБ НАН України, від. рукописів. Ф. 5, оп. 1, спр. 4044 II, арк. 25–25 зв.

¹³⁷ Там само. Арк. 46–47. 2 лютого 1579 р. цей лист уписано в луцьку гродську книгу (Там само). 5 травня того ж року його вписано в книгу королівської канцелярії (Там само. Арк. 51–52 зв.).

* Ідеться про десятину церковну.

** Нині село Бокійма Млинівського району Рівненської області.

ма про продаж ним «на вічність» цього маєтку за 1000 кіп Л. Пісочинському¹³⁸. 10 жовтня того самого року земський возний Луцького повіту Іван Покощовський зізнав перед Луцьким земським судом, що він за день до цього ув'язав персонально Л. Пісочинського в це володіння¹³⁹. Згідно з реєстром, складеним у Куневі ще 9 червня 1585 р., в ньому було 18 господарств підданих¹⁴⁰ (на соціальні прошарки це джерело їх не ділить). Це значно менше, ніж у 1576 р. було господарств підданих у тодішній половині Кунева Л. Пісочинського (див. вище відповідні цифри, взяті з позову Луцького земського суду від 28 березня 1585 р., наведеного в документі № 2 додатку). Імовірно так само було у 1585 р. У такому разі можна твердити, що за кількістю господарств підданих обидві половини на час їх «об'єднання» в один маєток були нерівні. Приналежність другої половини Кунева Л. Пісочинському ніким, наскільки відомо, не оспорювалась.

Відомо, що до складу Кунівського землеволодіння входило селище Круги. 10 грудня 1590 р. його, згідно з тогочасним листом, писаним у Куневі, Л. Пісочинський подарував «навічно» своєму приятелю Романові Половецькому – зі всіма прилеглими землями, полями, нивами, сіножатями і пожитками¹⁴¹. Тож можна твердити, що в територіальному відношенні село Кунів було значним маєтковим комплексом.

* * *

Численні матеріали, покладені в основу даного дослідження, дали змогу порівняно докладно простежити, як Лаврин Пісочинський, волинський шляхтич, що не успадкував жодного землеволодіння, став унаслідок щасливого збігу обставин і докладених ним зусиль власником спершу половини, а згодом і решти села Кунева. Придбання цього маєтку мало для нього неабияке значення: воно дозволило йому як осілому шляхтичеві у 1581 р. вигідно одружитися з представницею заможного роду Дубицьких Магдаленою і заволодіти успадкованими нею маєтками в Брацлавському воєводстві, у Віленському, Новогрудському і Берестейському воєводствах Великого князів-

¹³⁸ Там само. Спр. 4046 П, арк. 4–5. 10 жовтня цей лист вписано в луцьку земську книгу (Там само. Арк. 1–2; ЦДІАУК. Ф. 26, оп. 1, спр. 6, арк. 461–464 зв.).

¹³⁹ ЛНБ НАН України, від. рукописів. Ф. 5, оп. 1, спр. 4045 П, арк. 148–148 зв.; те саме: Там само. Арк. 149–149 зв.; ЦДІАУК. Ф. 26, оп. 1, спр. 6, арк. 457–457 зв.

¹⁴⁰ ЛНБ НАН України, від. рукописів. Ф. 5, оп. 1, спр. 4045 П, арк. 87. Цей реєстр складено возним Іваном Покощовським, з його слів, – з нагоди ув'язання ним Л. Пісочинського в половину Кунева, куплену останнім в А. Букоємського. Виходить, отже, що цей маєток Л. Пісочинський в А. Букоємського придбав двічі і двічі його ув'язав у нього І. Покощовський. Сумнівно, щоб так було насправді: продажний лист А. Букоємського на половину Кунева від 5 травня 1586 р. не містить жодної згадки про продаж її у 1585 р.

¹⁴¹ Там само. Спр. 4047 П, арк. 30–30 зв. 15 січня 1591 р., під час роботи сейму, цей лист був уписаний в книгу коронної канцелярії (Там само). Згодом, від 1596 р., Р. Половецький був возним Брацлавського воєводства (Документи Брацлавського воєводства... С. 625, 626, 635, 637, 654–657; Крикун М., Піддубняк О. Матеріали... С. 94).

ства Литовського¹⁴², влитися тим самим в коло багатой шляхти, врешті у 1582 р. отримати доволі високий земський уряд брацлавського підкоморія (багаторічна писарська служба в королівській канцелярії безперечно полегшила йому отримання цього уряду). Досвід, надбаний у справі захисту своїх прав на Кунів, надався Л. Пісочинському в подальшому, показав, що він уміє наполегливо і послідовно захищати свої маєткові інтереси.

ДОКУМЕНТИ

№ 1

1569 р., листопада 29. – Кунів?

Реєстр підданих частини маєтку Кунева, яка належить кременецькому судді Андрієві Юхновичу Куневському, складений у зв'язку з тим, що, відповідно до листів і наказу короля, луцький підстароста Петро Хом'як ввів («ув'язав») у володіння цими підданими Яроша Вільгу і його дружину Ганну Матясівну Остривського

Льт. Божого нароженя тисеча плтсот шестдесат деватого мсца ноабра двадцат деватого дна, 8 волторок

Реєстръ списани людеи части имени пна Андреа Юхновича Куневского, суди земьского кременецкого, куневских, 8 которых я, Петръ Хомак, подстаростии луцкии, за листы и росказанемъ его кролевское млсти пана Яроша Вилкгу и малжонку его панюю Ганну Матасовну Острыевского 8везал, в моц и в держане их подал. То ест люди подворищные: Лазко Онискович, на дворищи, Павлушко Королевич, на дворищи, Гриц Левкович, на дворищи, Васко Королевич, на дворищи, Ильяш Процкович, на дворищи, Ивашко Процкович, на дворищи, Мацко Процкович, на дворищи, вдова Бѣла з чотырма сыны Пронем, Гармаком, Олифером а Ивашком, на дворищи, Сенко Онисковч, на дворищи. А то тые три дворища, штомъ был на себе за вважчое свое, то ест за сорокъ и семь коп грошеи, взал, за што ми вже пан Ярош Вилкга досыт вчинил, а я ему и тых людеи в держане поступил: Вакула Гацкович, на дворищи, Иванец Моружско, на дворищи, а Радко Процкович, на дворищи. А то ест люде слуги путные того ж имени Кунева части пна Андреа Куневского: Федор Иванкович, слуга, Шыпило Попович, слуга, Малофеи, слуга. А загородник один на има Михаль. //

¹⁴² Про це див.: Крикун М. Брацлавське воеводство впродовж своїх перших сорока років. С. 52–54; Документи Брацлавського воеводства... С. 373–382, 438–446, 450–452, 453–457, 460–468. Л. Пісочинський відстоював також своє право на частину розташованих у Кременецькому повіті маєтків – сіл Татаринівці, Якимівці (Вили), Юсківці, Красна Лука, Загірці, Семенів, Турівка, Гулівці, Кошелівці, Бісівка, Данилівка, Березинці і два двори в місті Кременці (під замком (за Потоком, на Запоточчі) і на Вишневецькому передмісті) (ЛНБ НАН України, від. рукописів. Ф. 5, оп. 1, спр. 4043 II – 4049 II). Перші п'ять із цих сіл були спадком по Богдані (Парасковчеї) Станьківні Денисовича, інші – спадком по загиблій дочці її та Андрія Юхновича Куневського Ганні, отриманим останньою після смерті свого чоловіка Северина Ярмолинського. Розповіді про змагання за ці маєтки потрібно присвятити окреме дослідження. Від 1581 р. Л. Пісочинський пожиттєво, за королівським привілеєм, володів селом Виползів у Київському воеводстві (*Кулаковський П.* Канцелярія Руської (Волинської) метрики... С. 142).

До которого реестру я, Петръ Хомак, подстарости луцкии, печат свою приложивши и рукою своею властною подписавши, дал его пану Ярошу Вилдзе и малжонце его паней Ганне Матасовне Зънковича Острыевского.

Печатка

Петръ Хомек, подсудокъ, рука власна

ЛНБ НАН України, від. рукописів. Ф. 5, оп. 1, спр. 4043 II, арк. 66–66 зв. Оригінал.

№ 2

1585 р., березня 28. – Луцьк.

Позов Луцького земського суду брацлавському підкоморієві Лавриніві Пісочинському, Петрові Бучайському і його дружині Марії Андріївні Куневського в справі за скаргою Андрія Ієвовича Куневського про безпідставне взяття ними в опіку у 1576 р. після смерті кременецького земського судді Андрія Куневського і його брата Михайла та присвоєння їхніх частин мастку Кунева зі всіма приналежними до них рухомостями (подано їх перелік), на які (частини) законне право має тільки він – онук А. Куневського як єдиний його нащадок по чоловічій лінії (Михайло Куневський помер неодруженим)

Запис возного Луцького повіту Ігната Покошовського про те, що він 5 квітня 1585 р. увіткнув цей позов у ворота Кунівського двору

Стефан, Божю млстью корол полскии, великии кнзъ литовскии, рѣскии, прѣскии, мазовецкии, жомойтскии, лифлантскии, киевѣскии, волинскии, подласкии и кнжа семикградскоє

Урожному Лаврину Песочинскому, подкоморему браславскому, тобѣ, Петрѣ Бвчаискому, и малжонце его Мари Андреевни Куневского.

Жаловав ѣ судѣ нѣшо(о) земского Луцкого земенин наш повѣту Луцкого Андреи Ієвович Куневскии на вас, иж дядко его Михаило а Андреи, дѣдъ его, Куневскии, изшедши с тог(о) свѣта, не zostавили по себе жадного сына, на которог(о) бы тоє имене ихъ Кунев правом прирожоньм приити и припасти мело, опроч его, Андреа Ієвовича Куневского, внука их, которыи по смерти отца своег(о) Ієва барзо мал zostал. То пак ты, Лаврине Песочинскии, подкомории браславскии, и ты, Петре Бучаискии, а ты, Марє Петроваа Бучаискаа, по смерти Андреа Куневского, суди бывшего земського кременецкого, и брата его Михаила Куневского, поспешившиа, в року тисеча пятсот семдесат шостом мсца марца второг(о) днѣ ѡв опеку свою долъ его, то єст имене Кунев ѡбедве части, так Андрѣеву, як и Михаилову, зо всѣм взяли, з людми тяглыми и подусеѣдками, бояры, кгрунты землаными, ставы, ставищи, з реками, з рѣчищи, з озеры и з бобровыми зеремѣни, з ловы, з ловищи, з лесами, з гаи и з сеножатми, з дубровами, пасеками, з деревом бортным, зо бчолами, з людми данными и чиншовыми, з даню медовою и зо всѣми пожитки, с тымъ всѣмъ, како ся тые ѡбедве части, Андреева и Михаилова, в себе мели, в опеку свою взяли, з двором, будованемъ, в котором так Андреи, како и Михаило мешкали. У котором двори маѣтности Андреа Куневского, судѣи бывшего кременецкого(о), побрала єсте рѣчи рѣхомыхъ дѣда его Андреа Куневского в комори великои скрын две великихъ, ѡдна чорнаа, другаа билаа, желъзомъ ѡкованые, в чорнои взяли єсте грошеи готовыхъ триста копѣ, чирвоныхъ золотыхъ полтораа, таларов двѣсти, шуба куннаа, дано за нее ѡснадцат копѣ грошеи, сукном чорнымъ фалюндышом

крытаа, шубка боброваа, сукном чорным крытаа, шубка лисаа, дано за неє десет копь грошеи, отерфином чорным крытаа, жупаны два фалюндышу чорного, брано по чотыри локти 8 жупан, каждыи локот по семдесат грошеи куплен, лисами подшитые, за футро по полчетверты копы дано; в той же комори в другои скрыни, в билои, желъзом окованои, взяли есте ковшов срибрьных два, в которых было серебра гривен шест, кббков семь, 8 которых было гривен одиннадцат, ложокъ срибрьных тузинов два, 8 которых было срибра гривен полчетвертыи, цину мис великих осмь, полмиски шест, тарелеи тузинов два, миди котлов кухонных два, бан мидианых три, лихтаров три; и к тому листы, привила, записы с книг 8риадовых, то ест меновите привилеи на тоє имене отчизное Куневъ, листы, выписы на граници имениа Куневского и выпис делчии имениа Кунева, также и иншиє листы, выписи и декрета все есте побрала. А в том же двори на тот час побрала есте мяса полтеи полтретнадцат, солодов три пшеничных по чотыри мирки, муки иржаное мирок осмь, пшеничное мирок три, пшеници мирокъ шестнадцат, жита мѣрок полтретнадцат, а на тот час пшеница была по сороку грошеи, жито по полкопы грошеи, желъза плуговые, дано двадцат и чотыри грошеи, сокѣрь три, дано залотыи, 8 стаини, 8 которои было робочих кліач трое, бровар с котлом пивным, за которыи был дал небожчик дѣдъ его полшосты копы грошеи, кади пивные, за которые дано полторы копы грошеи, обора, 8 которои есте взяли быдла рогатого волов осмьнадцат, коров шестдсат и чотыри, быков третаков осмьнадцат, яловиц тринадцат, теліат лонскихъ шестнадцат, овец полтораства, свинеи двѣсти, кур полтораства, гусеи семдесат, посуду домового бочок дванадцат, кадобов осмь, каждую бочку куплено по семи грошеи; кадобовъ по шести грошеи, гумно небожчика дида его при том двори, а в нем было стирты чотыри жита, а в каждой стирте было по осмдесат коп, пшеници стогов два, а в каждом стоге было по сороку копь, овса стирты две, а в каждой было по полтораства копь, ячменю стуг, в котором было пятдесат копь, збожја на зиму засѣяного мирокъ сорок. То, деи, все с тым всѣмъ на тот час, іако се вышеи поменило, вы сами в моц и в держане свое есте взяли и до сего часу держите. А в том гумне вы, деи, все тоє збожје 8 том же року, іакъ есте взяли, вымолотили и попродавали, а выбивали есте с каждых двох копь мирку жита острозскую, а каждую мирку жита продавали есте по полкопы грошеи литовских, а пшеници с каждых двох копь выбивали есте мирку острозскую а мирку продавали есте по копе грошеи литовскихъ, а з овса с каждое копы выбивали есте по мирце, а продавали есте // мирку по двадцати грошеи, ячменю с каждых двох копь мирку выбивали, а продавали мирку по полкопы грошеи. А в той части небожчика Андреа Куневского, суди креміанецкого, дѣда его, на тот час, кгда есте тоє имене 8в опеку свою взяли, людеи тяглыхъ отчизныхъ подворищныхъ было двадцат три, подсуєдковъ семь, боіар путныхъ два, с подданныхъ подворищныхъ с каждого члвка 8 каждыи год водле повинности стародавное чиншу биралисте по полкопы грошеи, а с подсуєдковъ по десати грошеи, а дани медовое даєвали вам тыє подданыє по полтрети колоды меду. К тому, деи, побрала есте в том же двори особливе маєтност небожчика Михаила Куневського, меновите тыє рѣчи 8 комори его, в скрыни, грошеи готовых литовское личбы копь пятдесат, шубки двѣ лисіє, 8терфином чорным крытые, за каждую з них дано по десати копь грошеи, а сукна брано по пяти локот, а локот сукна бран по сороку грошеи, шубка боброваа начолнаа, за которую небожчик дал осмь копь грошеи, жупан фалюндышовыи чорныи, в котором было полпята локта, а локот бран по три золотых, шабли двѣ, которые купил по полтрети копы грошеи, седел три,

за кождое дано по дви копи грошеи, кармак фалюндышовы чорныи, в котором было пѣт локот фалюндышу, а локот каждыи фалюндышу бран по семдесѣт грошеи, жупан муравский чорныи, в котором было сем аршинов, аршин бран по чотырнадцѣт грошеи, коберцов турецких два, цину мис чотыри, тарелеи тузин, хлаш две, конвеи две, миди котлов два, а в спижарни солодъ ѿдин, в котором было мирокъ чотыри, муки иржаное три мирки, пшеници мирокъ ѿсемь, желъза плуговые, дано двадцѣт чотыри гроши, сокъръ двѣ, дано шестнадцѣт грошеи, ѿ стаини было коней еждчалых чотыри, кляч робочих трое, в обори было быдла рогатого волов яремных ѿсемь, коров шесть с телаты, быков третяков чотыри, телиц ѿлових чотыри, свиней шестдесѣт, гумно при том же дворѣ, в нем было жита стогов два, а в кождомъ стоже по шестидесѣт коп, пшеници стуг, в которомъ было пѣтдесѣт копъ, ѿвса стоги два, а в кождомъ стози по шестдесѣт коп, а на зиму засѣяно при том же дворе полтредцѣт мѣрок жита, пшеници двѣ мѣрки, а все, деи, тое збожѣе того ж року, якъ есте взяли, вымолотили и попродавали, а выбивали, деи, есте с кождых двох копъ жита мѣрку острозкую, а кождую мѣрку жита на тотъ час есте продавали по полкопы грошеи, а пшеници были есте по две копе в кождую мѣрку, а продавали есте мѣрку острозкую по копе грошеи литовских, а ѿвса с кождое копы выбивали есте по мѣрце, а продавали есте кождую мѣрку по двадцѣти грошеи. А в той части Михаила Куневского на тотъ час, якъ есте имене его ѿв опеку свою взяли туу часть, было людеи таглых ѿтчизных полтредцѣт члѣвковъ, подусеждков ѿсемь, бояр путных два. С которых ѿбудвух частей, так Андрееву¹, яко и Михайлову², за держаня вашего превеликие ѿтиски, над повинности их чиненных³, двадцѣт сем чоловѣков таглых ѿтчизных з жонами и з сынами, и зъ мает // ностами пруч пошли, которых он на реистре часу права меновите показати перед судомъ хочет и шацует себе шкоды в тых подданных з маетностями их на полторы тысячи коп литовских. А кгда, деи, есте тых подданных порозганали, всю маетность, так збожѣе⁴, в гумнахъ позосталые, так и засѣяные, на себе есте побрали, а с подданных подворищных с кождого чоловѣка в кождый год ведле повинности стародавнее чиньшу бирали есте по полкопы грошеи, а с подусеждков по десѣти грошеи, а дани медовое с тых людеи бирали есте полтрети колоды медѿ. А держачи, деи, есте ѿное имене Кунев, так часть Андрееву, яко и Михайлову, жадного накладѿ на его самого и на наѣку ему до школ, яко залежит⁵ хрестанским ѿбычаемъ, накладат есте не хотели. В чом всем, яко се тут вышеи поменило, он ѿт вас себе кривдѿ и шкодѿ немалую през тотъ час [...] и поссѣсыи [...] быти менил, и ѿ том з вами ѿ права ѿчевисто мовити хочет. Прото приказуемъ тебе⁷, абы еси⁸ перед судомъ нѣшим земьским Луцким на роки земские луцкие, которыхы⁹ водле порядку статутового на ден светои Троици свѣта римског(о) в року нинешнемъ ѿмдесѣт пѣтом припасти мают, ку праву стал¹⁰ и в том се ему ѿсправедливиль¹¹. Писан ѿ Луцку року¹² пет¹³ мѣца марца **КИ** ден.

Печатка

Михаило Корытєнскии, писар

ЛНБ НАН України, від. рукописів. Ф. 5, оп. 1, спр. 4045 II, арк. 79–80. Оригінал.

Року **АФПЕ** мѣца апрѣла **Е**, дна через мене, Игната Покошовского, положон позовъ земский луцкий во имену Куневеи, ѿ дворѣ ѿ ворота ѿткнень, по пана Лаврѣна Песочиньского и Петра Бучаиского, и малжонку его панюю Марю Андрѣевну Куневского ѿ пна Андрѣя Йевоича Куневьского ѿ имѣне Куневъ и ѿ речи рѣхомы¹⁴, яко ест ѿ позвѣ ѿписано, и рок зложил на роки пришлыи¹⁵

ω сватои Троици римског(о) свята перед судом земским Луцким стати обѣма сторонам и ѿ том ся ѿсправедливил¹⁶.

Игнат Покошовский,
возныи повѣту Луцкого,
рѣка власная

Там само. Арк. 80 зв. Оригінал.

¹ Андреевое ² Михайловоє ³ чиненые ⁴ збожья ⁵ належит ? ⁶ Пошкоджене місце.
⁷ вам ⁸ есте ⁹ которыи ¹⁰ стали ¹¹ ѿсправедливили ¹². Дали має бути тисеча осмдесят.
¹³ петого ¹⁴ рѣхомыи ¹⁵ пришлыи ¹⁶ ѿсправедливити

№ 3

1586 р., лютого 20. – Острог.

Лист луцької війської Михайлової Павловичової Марії Василівни та її старшого сина Прокопа Михайловича Павловича про те, що вони на вимогу брацлавського підкоморія Лаврина Пісочинського повернули йому документи, котрі він, від'їжджаючи у 1577 р. на службу при королівському дворі, дав їхньому чоловікові і батькові Михайлові Павловичу (тепер уже небіжчикові), з нагоди віддачі останньому в «оборону» свого маєтку Кунева і надання дозволу своїй матері Марії Андріївні Куневській проживати в ньому

ІА, Михайловаа Павловичоваа, воискаа луцкаа Маря Василевна, сполне зь сыном моим старшимъ Прокопомъ Михайловичом Павловичом визнаваем тым нашим листом всим посполите и кождому, комуколвек то ведати належить, што которое имене свое Кунев, в повите Луцкомъ в границѣ зь иминем ѿтчизнымъ моим, воискоє луцкоє, Болотковцами, в повѣте Луцкомъ лежачое, его мѣлсть пан Лаврин Песочинский, подкомории браславский, за правом своим держачи ѿт немалого часу, в року прошлом тисеча патсот сѣмдесять сѣмом, едучи ку службе до двору его королевское млсти, где ся вбѣцне бавит, для порядку в Куневе атаманом Кунца Ивановича, подданого своего, ѿставил а доброволне и ѿрядовне позволил мешканя в том то иминю своем матце своеи паней Мари Андриевне Куневскои, а иж бы в небытности его мѣлти тому иминю его ѿборона ѿт кривдъ была, тогда тоє имине свое Кунев в оборону небожчику пану Михалу Павловичу, воискомѣ луцкому, яко сусиду прилеглому, поручиль, которого позволеня своего и на злецене его в оборону пану воискому выпис с книгъ кгородских луцких и певные реєстра людеи и маєтности свое, позосталое в Куневе, его млсти до рук подал, в чом пан воиский подлуг того порученя против его млсти пѣна додкоморого яко приятеля своего заховался и оноє имине Кунев, в обороне своеи маючи, кривдъ вшеллаких перестерегал, также мешканя спокоиного матце пѣна подкоморого тамъ не борониль и сам ничего в нем не ѿшкодил. То пакъ тепер по смерти его млсти пѣна воиского луцкого, малжонка моего, Мари Василевны, а ѿцца¹ моего Прокопа Павловича пан подкомории браславский потребовал, абыхмо ѿную справу его млсти вернули и сведоцтво того на писме его млсти дали. А такъ мы, видячи в том быти жаданье его млсти слушноє, выпишь кгородский луцкий и реєстра в справе, вышеш ѿписанои, и листы пану подкоморому вернувши и ѿт его млсти пѣна подкоморого на то квит взявши, на сведоцтво того даем его млсти сѣс наш листъ з нашими печатми и с подписом руки мене, Прокопа Павловича. А при том были того добре сведоме и за ѿстыными а ѿчевысты-

ми прозбами н̄шими печати свои к с̄мѣ листу н̄шому приложити рачили єго млсть пан Йоан Чаплич Шпановский, кашталан киевский, єго м̄лсть пан Федор Чаплич Шпановский, судя земский луцкий, а пан Василей Андриевич Бабинский. Писан в Острогу лита Божого нароженя тисеча пятсотъ осмьдесять шостого мсца феврала д̄на двадцатого.

5 печаток

Прокоп Павлович, властною рукою, тр.
Иван Шпановский, к.² киевский, рукою, т.
Федор Чаплич, судя земский луцкий, власною рукою
Василей Бабинский, властною р., тр.

ЛНБ НАН України, від. рукописів. Ф. 5, оп. 1, спр. 4045 II, арк. 136. Оригінал.

¹ Далі пропущено сына ² кашталан

№ 4

1587 р., лютого 27. – Луцьк.

Позов каптурового суду Волинського воєводства Петрові Бучайському в справі за скаргою брацлавського підкоморія Лаврина Пісочинського про те, що той не виконує його вимогу виселитись з половини маєтку Кунева, де йому на певних умовах було дозволено мешкати разом зі своєю дружиною Марією Єловичівною Куневського, матір'ю Л. Пісочинського

Депутаты с̄дов каптурѣ воєводства Волинского, на с̄сь час¹ безкроли будучие Пану Петрѣ Бучаискому.

Жаловаль ѣ суду депутатского каптурового воєводства Волинского, на с̄сь часъ в безъкролевьи ѿ всеє Речы Посполитое ѣфаленого и постановленого, єго м̄лсть панъ Лаврин Песочинский, подкоморий браславский, на твою млст ѿ том, ижъ, деи, ѿн, милѣючи матку свою панною Марю Еловичовнѣ Куневского, мешканя єи во властном дворе и имени своем, то єст на половицы Кунева, которѣю здавна маєт, допустил до своеє доброє воли. Ино, деи, твоа млст, матку єго понявши, также при неи ся за позволенемъ єго м̄лсти, іако при малжонце своеи, до часу перемешкиваючы, бавечиса, в року прошлом с̄мдесят с̄емом мсца априла ѿмого д̄на, зранилєс был пана подкоморого в том мешканю в дворе єго Куневе, где с̄а и шкоды немалые были стали, за што з выналазку приятельского то, што єси был взаль, поворочаль, за зранєнє єго мел твоа млт в замку Луцкомъ на вежи, што над ворота, рокъ целыи с̄ѣдти за прозбою и потом пана Песочинского в том дому єго Куневе перепросити. Вед же потом пан Песочинский, іако чоловікъ доброє славы а спокоиный, толко на перепрошеню ѿ твоеє млсти с̄ приятелми переставшы, а с̄денє и жал свои на ѿн час ѿпускаючи, за прозбою твоеє млсти в оном же имени своем Куневе мешкати твоеи млсти до своеє доброє воли позволил с̄ певным варунком себе ѿ тебе. То пакъ, деи, вжо тепер пан Песочинский во всем пререченом имени своем Куневе, іако во властности своеи, твоеє млсти далеи м̄йти не хотєчы, абы єси ѿ тог(о) вырумовался, приятельски наводи. А твоа, деи, млст дела и причины ниакоє там не маючи, ку жалю єго переказѣ ѿнде чиниши и ѿ тог(о) ѣпорне выехати и вырумоватиса не хочєшь, двор и имєнє куневское и пуци єси спустошилъ и спустошишь, кривды подданым делаєшь. И тым, деи, твоа млст запис и признанє свое на

вряде нарушил а в вины и обовязки свое попал. И в том во всем себе пан Песочинский от твоее млсти великую кривдѣ, безъправѣе и жаль быти мени и яко о тое впорное а безъправное мешкане твоее млсти в том имени его Куневе и о шкоды, от тебе там в том имени Куневе починеные, и в спустошеню пуши куневское на шестсот коп грошеи литовских шацует, также о нарушене запису твоее млсти и о вси вины, в которые еси за тым попал, зъ твоею млстю очевисто мовити и справедливости себе доводити хочет и о то твою млст перед нас, депутатов, позывает. Прото абы ты водле обовязку своего перед нами, депутаты, в замку вышнем Луцком ку праву в року теперешнем осмьдесят семом мсца априля сегомо дна в волторокъ яко на завитом року сам обличне ку праву сталь и в том сѧ во всем водле вышеи описаное жалобы пна подкоморого а обовязкѣ своего з ним росправил и ему в справедливиль, и дистилсѧ, и во всем досыт вчиниль. Писан в Луцку року по нароженю Исус Христа, Сына Божого, АФПА мсца феврала двадцат сегомо дна.

Позов депутатский

Ян Шпаковский, писар

Печатка

¹ Далі має бути в.

ЛНБ НАН України, від. рукописів. Ф. 5, оп. 1, спр. 4046 П, арк. 25. Оригінал.

№ 5

1587 р., квітня 8. ? Луцьк.

Позов духовного суду Луцької й Острозької православної єпископії Петрові Бучайському в справі за скаргою його дружини, земської кременецької судянки Марії Андріївни Єловича Куневського про порушення ним християнських норм подружнього життя

Кирил¹, Божю млстю єпископъ луцький и острозский

Урожному пану Петру Бучаискому.

Жаловала передо мною в судѣ духовного єпископѧ Луцкоє и острозское врожонал пани Марѧ Андреевна Єловича Куневског(о), суданка земскал кремәнецкал, на вѣм. о томъ, иж, деи, вѣм., подлугъ закону и благословенства Божог(о) а порядкомъ соборное апостолское церкви восточное греческое вступивши в стан малженский и мешкаючи з нею, не заховуєшсѧ, деи, от немалого часу подлугъ чину сватого малженского, але з нею над закон и правило светих отецъ выкročаючи, оныи еси образиль и згвалтил речами такими, дла которых, деи, она в малженстве з вѣм. подлугъ правъ дховныхъ болшеи мешкати не можетъ. Которые причины тут тепер про встыд менованѧ ихъ не вспоминаютсѧ. И теж не мнєи дла зошлости лет, хоробы и недостатку здорова своего вжо малженства з вѣм., яко з члвкомъ молодым а неспокоиным, не потребуєть. Чого всего болшеи терпети и зносити не могучи, о то в судѣ духовного мовити, з вѣм. сѧ слушне росправити и, от малженства вѣм. волна быти хотѧчи, вѣм. до судѣ духовного позываетъ. Прото з владности и належности пастырства моего духовного єпископѧ Луцкоє и острозское приказую, абы вѣм. за сим позовнымъ листомъ моимъ самъ обличне, яко на року завитом, передо мною самым и перед крылошаны, духовенством того єпископства моего, ку росправе очевисто самъ сталь и девки єє мл. Овдотю Песочинскую а Настасью Сосницкую передо мною и

крылошаны епископства моего поставил и в томъ сѣ с панею Маръею Андреевною Еловича Куневскаго на тую жалобѣ еѣ мл., котораѣ на року пришломъ в̄м. меновите а ширеи преложона и выведена будет, ѡсправедливил и росправу skutочную в той речѣ приниал ѡт подана в̄м. того моего листу позовного за [...] ² недели самъ, где на тот час, дасть Богъ, буду. Писанъ в Луцку лета Божого нароженѣ тисеча пѣтсотъ ѡсмдесѣт сего мѣца апрѣла ѡсмого д̄ня.

ЛНБ НАН України, від. рукописів. Ф. 5, оп. 1, спр. 4046 П, арк. 34. Незасвідчений примірник.

¹ Кирил Терлецький. ² Незаповнене місце.